

Mak Jisas Krais Manö Aij u Mak kalî kliñ rîka

*Jon Bî Ñîg Pak Ñeb u God manö hag ñîmidöp
(Mad 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)*

¹ Jisas Krais, God Ñî nîpe manö aij u hagnîg gabin. ² God hadame nöp Ñî nîpe Jisas Krais nîp manö haga rö, bî God manö hagep Aisaia, manö anîbu God Manö kalî kliñ rîkôm haga, “Nöñ! Bî manö yad ud arep u, nöd hag yunö amöm,

adan nöp u lik gî aij gî nab. *

³ Bî anîbu, ram mînön nîbi bî iru mîdagpal, ram mînön kabö nöp mîdöp an au am mîdöm, wîñ alöm hagnab, ‘Bî Kub u auab! Adan sîr gîlan gîyan gî mîdainîm gau,

dum goł pîlu gî mîdainîm gau, bînîg ral aij gîmîm, a gî nab,” a ga. *

⁴ God manö hagep bî anîbu nöd anîg haga rö nöp me, Jon bî ñîg pak ñeb u amöm, ram mînön nîbi bî iru mîdagmîdal, ram mînön kabö nöp mîdmîdöp an au mîdö nîñöl gî, nîbi bî gau aulö, kalîp manö hag ñöm hagnîdöp, “Nan si nan naj gîpîm gau, nîhön gînîg anîg gîpun, a gîmîm, arö gîpe yad kalöp ñîg pak ñînö, God nan si nan naj gîpîm gau nîñöm arö gî nab,” a gîmîdöp. *

* **1:2:** Mal 3:1 * **1:3:** Ais 40:3 * **1:4:** Ap 13:24; 19:4

⁵ Nipe anig hagö niñöl gi, niñi bi ram minön Judia yöp anib gau mideila gau abe, Jerusalem niñi bi mideila gau abe, kale magönhalö manö nip u niñig arla. Amöm, nan si nan naij gimidal gau, hag waiö lälö, Jon kalip ñig Jodan an au ñig pak ña.

⁶ Pen Jon walij nipe u, kaj kamel un udöm gila walij ap yimöm, kaj kau hañ dip nagı an u pig limidöp. Nan niñeb nipe u, jon habladın u abe, bom ñig u abe niñmidöp. * ⁷ Nipe niñi bi gau kalip hagnidöp, “Bi yip hain auab u, nipe yad rö wasö; nipe bi kub yabıl, yad bi pro. Yad nip niñnö nable ginab. Yad am söl au kugom yimem ma rırup nipe u nagı hubıknam rö lagöp. * ⁸ Yad kalöp ñig nöp pak ñabin u pen nipe apöm, kalöp Ana Ut u nöp pak ñinab,” a ga.

*Jon Jisas nip ñig pak ña
(Mad 3:13-17; Luk 3:21-22)*

⁹ Pen niñ ap, Jisas Nasared daun, ram minön Galili midmidöp u arö göm, Jon mideia au auö, Jon Jisas nip ñig Jodan an au ñig pak ña. ¹⁰ Nip ñig pak ñö, Jisas ñig goł au lañ amöm niña, kumi kabö adö lañ pıral hiıkö, God Ana u yaur dapo rö, Jisas nip u gi aua. ¹¹ Anig göl u gi auö niñöl gi, manö ap kumi kabö adö lañ au niñbö apöm haga, “Ne Ni midmagö yad yabıl. Nöp niñnö, yip aij yabıl göp,” a ga. *

*Seden apöm Jisas nip co co ga
(Mad 4:1-11; Luk 4:1-13)*

* **1:6:** 2Ki 1:8; Mad 11:8 * **1:7:** Ap 13:25 * **1:11:** Sam 2:7; Ais 42:1; Mad 12:18; Mak 9:7

¹² Pen magö anıbu nöp, God Ana u Jisas nıp hag yuö, ram mınöñ kabö nöp mıdmıdöp anı gau amöm, ¹³ ñın unbö ñın juöl mıhöp (40) au mıdeia. Anıb gau mıdö nıñöl gı, Seden, “Jisas nıp gınö, manö yıp u hain göm, naij ganı,” a göm, apöm hagmıdöp. Ram mınöñ mıdmıdöp mıgan anıbu ke kain nan gau nöp mıdmıdöp. Pen ejol gau apöm, Jisas nıp abad mıdmıdal. *

Jisas God manö aij u hag ñı mıdeia

¹⁴ Pen hainö gapman bı kub Herod Jon nıp nagı la nıñöm Jisas nıpe ram mınöñ Galili amöm, God manö aij u nıbi bı gau kalıp hag ñöl gı haga, * ¹⁵ “God nıbi bı udöm kumi kabö adö lanı au abad mıdeinab ñın hain pör abad mıdmıdim u, mıñi auöp! Nan si nan naij gıpım u, nıhön gınıg anıg gıpun a gımım arö gımım, God manö aij u, nıñö hagöp a gımım, nıñ udmım,” a ga. *

*Jisas bı nıpe mıhau mıhau uda
(Mad 4:18-22)*

¹⁶ Jisas Ñıg Wañö Galili goł au padiöl gı nıña, bı kabsał udep madöl mıhau, kabsał udul a gımıl, uben ap ud ñıg anı yanı yumıl mıdailö. Bı mamıl anıb mıhau hib kale mıhönı u, Saimon aıp Edru aıp. ¹⁷ Jisas kalıp mıhönı nıñöm haga, “Aulö, yad aıp ajun, yad kalöp mıhönı hag ñı aij gınö, nıbi bı udep bı mıhau mıdeinabil,” a ga. ¹⁸ Hagö, nıñö hagöp, a gımıl, uben gau arö gımıl, Jisas aıp arlö.

¹⁹ Pen Jisas yöp pro magö ap amöm nıña, Sebedi ñı nıpe Jems aıp, Jon aıp ñıg magıb mıgan u

* **1:13:** Sam 91:11-13 * **1:14:** Mak 6:17 * **1:15:** Mad 3:2

m+döl gi, uben pa gi dö ga u, al dör göl gi m+dailö.
²⁰ Jisas kalip mihönj n+ñöm haga, “Kale mihönj au+l e!” ga. Jisas anig hagö, kalpe mamil m+hau n+ñmil, nap n+p wög gi ñeb b+ r+mnap aip kalip ñig mag+ b adö au arö g+mil, Jisas aip arlö.

*Kijaki b+ ap n+p aban ala u, Jisas hag höñ yua
 (Luk 4:31-37)*

²¹ Pen kale daun pro Kapaneam amöm, Juda God n+p sabe gep mañu, Jisas Juda magum gep ram raul m+gan yan amöm, God Manö u hag ñö,
²² n+bi b+ gau n+ñöm, pa g+l+ göm hagla, “God lo manö hag ñeb b+ gau hagpal rö hagagöp; n+pe b+ kub yab+l n+ñ aij göm hagpal rö hagöp,” a g+la. *
²³ Pen magö an+bu, b+ kijaki aban ala ap, magum gep ram raul m+gan an+bu m+deia u b+l+ö göm haga, ²⁴ “Jisas b+ Nasared n+bo! Ne han+p n+hön g+ñig auban? Han+p kijaki gau al pak l+n+g auban aka? Yad nöp n+ñbin, ne God Ñ+ U+ n+pe u,” a ga. *

²⁵ Hagö, Jisas pen kijaki b+ an+bu aban ala u n+p manö klö hagöm haga, “Manö hagagmön! B+ u n+p arö g+mön, höñ aru!” a ga. ²⁶ Jisas anig hagö, kijaki an+bu b+ u n+p ud g+l g+l göm, wiñ kub alöm, höñ ara. * ²⁷ Jisas anig gö, n+bi b+ m+deila gau aiö yab+l göm, manö hag n+ñ hag n+ñ göm hagla, “U n+hön? B+ i manö g+ñsön n+bo manö adö ap dauöp aka? N+pe b+ p+dön halö. Kijaki aiön pi gau manö n+pe udöm hagöp rö g+pal,” a g+la. ²⁸ N+bi b+ gau anig hagöl gi, Jisas kijaki aiön

* **1:22:** Mad 7:28-29 * **1:24:** Mak 5:7 * **1:26:** Mak 9:26

pi hag höŋ yua manö anıbu, ram mınöŋ Galili gau magöŋhalö hag ñılö ara. *

Jisas gö, Saimon nıbor nıp kamıŋ la
(Mad 8:14-15; Luk 4:38-39)

²⁹ Pen Jisas, Jems, Jon, Saimon, Edru, kale Juda magum gep ram u arö göm, höŋ amöm, Saimon aip nımam Edru aip ram kale u arla. ³⁰ Ram amjaklö, Jisas nıp hagla, “Saimon nıbor nıpe hañ romanı u mab rö inö, han mıdöp,” a gıla. ³¹ Haglö, Jisas am ñımagö kıd nıpe u udöm ud urak ñö nıŋöl gı, hañ nıpe mab rö ineia u kamıŋ la nıŋöm adıŋ nan magö kalıp ña.

Jisas gö, nıbi bı iru nöp kamıŋ la
(Mad 8:16-17; Luk 4:40-41)

³² Pen sıdö wad ara magö u, nıbi bı nan ga gau abe, nıbi bı kıjaki abaŋ ala gau abe, Jisas gö kamıŋ laŋ, a göm, Jisas mıdeia au daula. ³³ Daun pro Kapaneam nıbi bı gau magöŋhalö apöm ram ajöŋ ıt höŋ nö löyaŋ adö nıŋ mıdeila nıŋöm ³⁴ nıbi bı iru nöp nan ga gau, Jisas gö, kamıŋ la. Kıjaki aiön pi abaŋ ala gau iru nöp hag höŋ yua. Pen kıjaki aiön pi anıb gau Jisas nıpe bı an nıŋ aij gıla rö, Jisas kalıp, “Manö gagmim,” a göm, hag höŋ yua. *

Jisas mıgan ap ke amöm, Nap nıp sabe göl gı mıdeia
(Luk 4:42-44)

³⁵ Ruö, Jisas hilım halö yabıt uraköm, ram hana u arö göm, daun anıbu abe arö göm, am mıgan

* **1:28:** Mad 4:24 * **1:34:** Mak 3:10-12

ap ke amöm, Nap nîp sabe göl gi mîdeia. * 36 Pen bî nîpe Saimon, bî nîpe rîmnap aip, Jisas mai, a göm, nîp ulhai nîjnîg arla. 37 Jisas nîp ulhai nîj dam nîjöm hagla, “Nîbi bî magõrhalö nöp mai, a göm, ulhaiaböl,” a gîla. 38 Anîg hageila, Jisas haga, “Hon ram rîjîg aglõ rîmnap halö söl aui arun. Yad aubin u, nîbi bî ram mînõj mîgan gau gau kalîp manõ hag ñînam, a gem, aubin,” a ga. 39 Anîg hagöm, ram mînõj Galili aḡ gau gi ajöl gi, am Juda magum gep ram raul gau amöm, God Manõ hag ñöl gi, kîjaki aiõn pi nîbi bî kalîp abanḡ ala gau hag hõj yua. *

*Jisas, wös hapeb la bî ap gö, mîlep ga
(Mad 8:1-4; Luk 5:12-16)*

40 Wös hapeb la bî ap, Jisas mîdeia au apöm, kugom yîmöm, haga, “Ne wös yîp u kamîḡ lanḡ, a gî nabõn u, kamîḡ lî nîm,” a ga. 41 Anîg hagõ, Jisas nîp mög nîjöm ñîmagõ mîlõbö löm bî anîbu nîp ud nîjöm haga, “Yau, gî nabin. Kamîḡ lî,” a ga. 42 Nîp ud nîjõ adîḡ kamîḡ la. 43-44 Pen Jisas bî anîbu nîp manõ klõ hagöm haga, “Adan aḡ gau nîbi bî rîmnap kalîp nîjmõn, Jisas yîp gö kamîḡ lõp, a gî mõn, hagagmõn. Kabõ rö nöp ammõn, bî God nîp nan sabe gep u nîp hañ romanḡ ne u yammõn hagmõn, ‘Wös hapeb yad u kamîḡ lõp,’ a gî mõn. Anîg hagmõn, Mosîs nõd haga rö, nan rîmnap dam bî God nîp nan sabe gep bî u ñîmõn, nîpe pak God nîp sabe gi ñõ me, nîbi bî gau, bî u mîñî kamîḡ lõp, a göm, nîjnaböl,” a ga. Jisas manõ anîbu nöp hagöm bî u hag yuõ ara. * 45 Jisas

* 1:35: Mad 14:23; Mak 6:46

* 1:39: Mad 4:23; 9:35

* 1:43-44: Lep 14:1-32

anig haga u pen bi anibu nipe amöm, nibi bi gau abönamö hag ñö ara. Anig gö, Jisas daun gau waiö ajainim rö lagö, nipe amöm nibi bi iru midageila an gau nöp midö niñöl gi, nibi bi ram minöñ gau gau magöñhalö nip niñig aumidal.

2

*Jisas gö, ñin ma kata ga bi ap kamij la
(Mad 9:1-8; Luk 5:17-26)*

¹⁻² Ñin miñöp nöp padiö niñöl gi Jisas kauyan daun pro Kapaneam auö, Jisas ap midöp ram nipe u, a gilö, nibi bi iru nöp apöm gilö gilö, ram raul manö hag ñeia migán u sisi göm, ajöñ if höñ adö au yan u rö nöp sisi yöl ga. Pen Jisas kalip God Manö hag ñi mideia. ³ Jisas kalip hag ñi midö niñöl gi, bi unbö yigwo mlö u bi rimnap aip, bi ñimagö ma kila ga ap ilöñ löm, dapöm Jisas mideia au daula. ⁴ Apöm niñla, nibi bi sisi göl mideila niñöm bi ñimagö ma kata ga u nip dam ram adö lan amöm, ram an au ud mol juöm yulö, Jisas mideia yan luga. ⁵ Pen kale Jisas gö kamij linab, a göm, gasi niñ udla u niñöm Jisas haga, “Ñi yad. Nan si nan naj giñpan gau niñem arö gabin,” a ga.

⁶ Anig hagö, Juda lo manö hag ñeb bi rimnap asik mideila gau, gasi kale gau nöp niñöm hagla, ⁷ “Bi i niñön ginig, God nip hag juöm, manö piral hagab? Nibi bi gau nan si nan naj gilö, bi ap pr kalip u hik gi yunim rö lagöp; God nöp me anig ginab,” a gila. ⁸ Pen gasi niñla anibu, adin Jisas ke niñöm haga, “Kale niñön ginig gasi anibu rö niñabim. ⁹ Bi ñimagö ma kila göp u

nɪp nɪhön hagnö, kalöp aij gɪnab? Nan si nan naj gɪpan u nɪnem arö gabin, a gɪnö, kalöp aij gɪnab; aka, urakmön köp ne u wɪnɪg ud aru, a gɪnö, kalöp aij gɪnab? ¹⁰Yad gɪnö, kale nɪɲnabim, Bɪ Ñɪ nɪpe mɪnöh naböh il i aunö u, gasɪ yad ke nɪnem auagnö. God hagö aunö u me, nan si nan naj gɪpal u nɪnem arö gɪnabin, a gɪnabin u, arö gɪnabin,” a ga. ¹¹Anɪg hagöm, bɪ ñɪmagö ma kɪla ga u nɪp haga, “Yad nöp hagabin, urakmön, köp ne u wɪnɪg udmön ram aru,” a ga. ¹²Jisas anɪg hagö, nɪbi bɪ nɪɲ mɪdlö nɪɲöl gɪ, bɪ anɪbu uraköm, köp bad nɪpe u wɪnɪg udöm hada. Anɪg gö nɪɲöm, nɪbi bɪ gau magöɲhalö aiö yabɪt göm, God hib nɪpe u haglö adö arö nɪɲöl gɪ, hagla, “Nöd nan anɪbu rö ap gɪlö, hon nɪɲagmɪdun,” a gɪla.

*Jisas Lipai nɪp wɪñ ala
(Mad 9:9-13; Luk 5:27-32)*

¹³Jisas kauyaɲ amöm, Ñɪg Waɲö Galili goɫ au ajeia nɪɲöl gɪ, nɪbi bɪ iru nöp nɪɲöm mɪdeia au ap magum geila nɪɲöm Jisas kalɪp God Manö hag ña. ¹⁴Jisas manö hag ñɪ pɪs göm, adan aɲ au amöl gɪ nɪɲa, Alpias ñɪ nɪpe Lipai, bɪ dakɪs udep bɪ ap, wög gɪmɪdöp ram raul mɪgan u asɪk mɪdeia. Jisas nɪp nɪɲöm haga, “Auö, yad aip arul,” a gö, uraköm Jisas aip arlö.

¹⁵Jisas pen, bɪ nɪpe gau aip am Lipai ram u nan ñɪɲlö nɪɲöl gɪ, bɪ dakɪs udep gau abe, bɪ nan si nan naj gɪla gau abe, Jisas aip ajeila rö, am jɪm ñöm nan ñɪɲeila. ¹⁶Bɪ lo manö hag ñeb bɪ Perisi rɪmnap, Jisas nɪpe bɪ dakɪs udep gau aip, bɪ nan si nan naj gɪmɪdal gau aip mɪdöm nan ñɪɲeia u nɪɲöm, bɪ nɪpe gau kalɪp hagla, “Jisas nɪhön gɪnɪg

bi dakis udpal gau aip, bi nan si nan naij gipal gau aip asik midöm nan ññab?” ö gila. *

¹⁷ Hageila, Jisas manö anibu niñöm haga, “Niñbi bi kamiñ midpal gau, wös wameb bi niññig aragal; niñbi bi nan göp gau nöp wös wameb bi niññig arbal. Anib u rö, niñbi bi, gi aij gipun, a gi gasi niñbal gau, kalip udnig auagin; niñbi bi, nan si nan naij gipun, a gi gasi niñbal gau, kalip udnig aubin,” a ga.

Nan magö hil gep

(Mad 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸ Jon bi niñpe gau abe, Perisi kai bi kale gau abe, ññ rímnap God niñp sabe göl gi nöp midaiun, a göm, nan ññagmidal. Ññ ap kale anig geila u niñöm niñbi bi rímnap apöm Jisas niñp hagla, “Jon bi niñpe gau abe, Perisi kai bi kale gau abe, ññ aññ aññ nan ññagpal. Pen bi ne gau, niñhön ginig anig gagpal?” ö gila. ¹⁹ Hageila, Jisas manö hod riköm haga, “Bi niñbi udnig ginab bi ap, niñmdamam niñpe gau aip midöm, aij gö niñöl gi mideinaböl u me, nan magö arö gagnaböl. ²⁰ Pen hainö, niñbi bi rímnap apöm, bi kale anibu niñp ud areinaböl u, mög gö, ññ anibu nan ññagnaböl. ²¹ Pen wañj gisön niñbö bad ap udöm, wañj asöl göm pa gi dö ginab ramö u al udlö, wañj gisön u klö midöl gi, wañj asöl ginab u pak gi dö göm, wañj kale u rapin nöp pa gi dö gö arnab.

²² “Ññig wain u, u rö nöp. Ññig wain kamiñ u udöm, kaj meme hañ nöd niñbö miñgan u hoñ gi lagpal. Pen niñhön: hoñ gi löm meme ññlö, kaj meme hañ u biñ hagöm, pak gi dö göm hoñ gi am

* 2:16: Mad 11:19

haknab. Anib u me, ñig wain kamij u, kaj meme hañ kamij migan u nöp hon gı lep,” a ga.

Bı ñi nıpe God nıp sabe gep ñin u Bı Kub mıdöp

²³ Hainö Juda God nıp sabe gep ñin kale ap, Jisas bı nıpe gau aip wid wög an au padiöl gı, bı nıpe gau wid magö rımnap rıköl gı areila. ²⁴ Anıg gılö, Perisi bı gau nınöm, Jisas nıp hagla, “Mıñi God nıp sabe gep ñin hon wög gagep u, bı ne gau anıg göl wög göm lo hon rıb juaböl,” a gıla.

* ²⁵ Hageila, Jisas haga, “Bac Depid hadame nöp kıyö lö ga aiud kalı kññ rıkla u, kale nınagpım ar?

* ²⁶ Hadame nöp bı ne Abiada God nıp nan sabe gep bı kub yabıl mıdmıdöp ñin u, Depid bı nıpe gau aip kalıp kıyö lö, God sabe gep ram u amöm, bred nıbi bı yıharıj gau ñınagpal, bı God nıp nan sabe gep bı gau nöp ñınbal u udöm, bı nıpe gau kalıp ñö ñınla. *

²⁷ “God nıpe ñin yıharıj mıdep manö u nöd hagöm, hainö nıbi bı gı laga; nıbi bı gı löm, ake löm mıd aij gılan, a göm, ñin ap yıharıj mıdaiöl, a ga. * ²⁸ Anıb u, hon nınbun, Bı Ñi nıpe God nıp sabe gep ñin u abe Bı Kub mıdöp,” a ga.

3

Jisas bı ñımagö kıla ga ap, God nıp sabe gep ñin u gö, kamij la

(Mad 12:9-14; Luk 6:6-11)

¹ Ñin ap pen, Jisas kauyan Juda magum gep ram u amöm nınja, bı ñımagö kıla ga ap ram raul

* **2:24:** Dud 23:25 * **2:25:** 1Sa 21:1-6 * **2:26:** Lep 24:5-9

* **2:27:** Dud 5:14

mıgan anıbu ap mıdeia. ² Nıbi bı mıdeila gau rımnap, Jisas nıhön rö gö, nıp dam manö kub hagun, a göm, bı anıbu God nıp sabe gep nın i gö kamın lınab aka göm, agamıj nın ij halö lı mıdeila.

³ Jisas pen bı nımagö kıla ga u nıp haga, “Urakmön, aui au,” a ga. ⁴ Hagö, nıpe mıdeia au gılan auö, Jisas nıbi bı anıb gau kalıp haga, “God nıp sabe gep nın u nıhön gep? Aij gep aka naij gep? Nıbi bı gau kalıp mög nınun gıno kamın aröl, aka gası naij nınun arö gıno, umöl?” ö ga. Hageia, kale nıp pen manö ap hagagla. * ⁵ Jisas manö udagun, a göm, nınla bı anıb gau, Jisas kalıp nınö, mulu luga. Jisas kalıp gau gau nın damöm sıtk la. Anıg göm, bı nımagö kıla ga u nıp haga, “Nımagö ne mlöbö lı!” a ga. Hageia, nımagö mlöbö lö nınöl gı, kamın la. ⁶ Anıg ga nınöm, bı Perisi Juda magum gep ram u arö göm, Herod bı nıpe gau mıdeila au amöm, manö hag nın hag nın göm, “Jisas nıp aige gun al pak lun?” ö gıla. *

Nıbi bı iru nöp Jisas hain gıla

⁷⁻⁸ Jisas pen bı nıpe gau udöm, amöm Nıg Wanö Galili got au am mıdeila. Pen nıbi bı Galili nıbö iru nöp nıp hain göm aula. Nıpe nan nıhön nıhön gımıdöp adö u haglö gau arö nınöl gı, Judia nıbi bı rımnap, Jerusalem nıbi bı rımnap, ram mınön Idumia nıbi bı rımnap, nıg Jodan böj lödan nıbi bı rımnap, daun kub mıhöp Daia Saidon nıbi bı rımnap, nıbi bı iru yabıt Jisas nıp nınng aula.

* **3:4:** Luk 14:3 * **3:6:** Mad 22:15-16

9-10 Jisas nîbi bî iru nöp gö, kamîŋ la u me, nîp ud nîŋno kamîŋ linîm, a göm, nîbi bî iru nîbanö yabîl apöm, nîp cîro cîro ñöl gî auö, bî nîpe gau kalîp hagö, ñîg magîb ap ud lîla. * 11 Pen nîbi bî kîjaki aiön pi nan nîhön abanĵ ala gau, Jisas nîp nîŋöm, mînönĵ yanĵ lug paköm, manö kub hagöm, “Ne God Ñî nîpe!” a gîmîdal. * 12 Jisas pen kîjaki aiön pi gau kalîp manö kîö hagöm haga, “Yad Bî an mîdpin u waiö hagagmim wasö,” ga. *

*Jisas bî nîpe unbö mîgan lanĵ uda
(Mad 10:14; Luk 6:12-16)*

13 Pen Jisas ram mînönĵ nö ap amöm, bî nîpe udnîg ga gau hagö aueila haga, 14 “Yad kalöp bî unbö mîgan lanĵ udpin u, kale yad aip ajmim, bî manö yad ud arep gau mîdmim, kalöp hag yunö, ammim nîbi bî gau kalîp God Manö aij u hag ñînabim. 15 Yad kalöp hagabin u me, kîjaki aiön pi nan gau u rö nöp hag yunabim,” a ga. 16 Jisas bî nîpe uda anîb gau hib kale me, ap Saimon, hainö Jisas hib nîpe ap Pida a ga. * 17 Ap Jems, nîmam ap Jon, nap kalpe mîhönĵ hib u Sebedi. Jisas kalîp mîhönĵ Boanerges a ga. Hib anîbu îl u “Rîmu Bî”. * 18 Bî nîpe ap Edru; ap Pilip; ap Badolomyu; ap Madyu; ap Domas; ap Jems, Alpias ñî nîpe; ap Padias; ap Saimon, nîp Saimon Selod a gîmîdal. 19 Pen ap Judas Iskariod. Nîpe me hainö Jisas nîp mumug ga.

Jisas nîp kîjaki abanĵ alöp, a gîla

* 3:9-10: Mad 14:36 * 3:11: Luk 4:41 * 3:12: Mak 1:34
* 3:16: Jon 1:42 * 3:17: Luk 9:54

20 Pen Jisas ram ap arö, kauyaŋ nibi bi iru nöp ap magum gi m+deila niŋöm, bi nipe gau aip nan niŋöl rö laga. 21 Anig gö, nibi bi r+mnap Jisas hauŋ alöp a giLö niŋöm, nime, nimam bi niþ uŋ giŋig aula.

22 Pen lo manö hag ñeb bi Jerusalem nibö aula gau hagla, “Kijaki aiön pi nan gau nap kale Bielsebul Jisas niþ aban alöp rö, aiön pi nan gau hag yuab,” a giLa. Manö piral anibu hageila, * 23 Jisas nipe niŋöm, nibi bi gau kalip hagö aueila, manö adö anibu manö hod riköm haga, “Seden aige göl göm Seden niþ hag yunab? 24 Nibi bi ram minöŋ añi ap kale ke nöp pen pen giŋaböl u, miŋan anibu asik ke ke linaböl. 25 Pen amilap apilap gau u rö nöp pen pen giŋaböl u, asik ke ke linaböl. 26 Anib u rö, Seden nipe ke kijaki aiön pi nan nipe gau hag yueinab u, asik ke ke löm böŋ nöp lug paknab.

27 “Bi kal yabiŋ ap ram nipe au midö niŋöl gi, bi ap apöm, nan nipe gau ud aragnab; nöd bi kal anibu niþ nagi adik löm me, am nan ram nipe gau midöp u ud arnab.

28 “Pen niŋ aij giŋimim! Nibi bi gau nan si nan naj niŋön niŋön giŋaböl u, God niŋöm arö giŋab. God niþ hag junaböl u, nipe niŋöm arö giŋab. 29 Pen Ana Uŋ u niþ hag junaböl u, God niŋöm arö gagnab. Nan si nan naj giŋab anibu pör nöp m+deinab,” a ga. 30 Jisas niþ, “Kijaki aiön pi nan gau niþ aban alöp,” a geila u me, anig haga.

Jisas nime nimam bi gau

* 3:22: Mad 9:34; 10:25

³¹ Pen Jisas nime nımam bı apöm, höñ löyan mıdöm, bı ap nıp, “Ne am Jisas nıp hagö auan,” a gıla. * ³² Anıb u, nıbi bı ram raul mıgan yan Jisas nıp bıg gıgabö gı asık mıdeila gau nıp hagla, “Name nañın namam bı gau höñ yan am mıdöm, ‘Ne aue,’ gaböl,” a gıla. ³³ Anıg hageila, Jisas haga, “Ami yad, mam yad bı an?” ö ga. ³⁴ Anıg hagöm, Jisas nıbi bı mıdeila gau nıñ padiöl gı haga, “Kale me ami yad, mam yad mıdpım. ³⁵ Nıbi bı God hagöp rö gıpal gau me, mam yad, añ yad, ami yad mıdpal,” a ga.

4

*Jisas, bı nan yıñ yımöb u, manö hod rıköm haga
(Mad 13:1-9; Luk 8:4-8)*

¹ Jisas Ñıg Wanö Galili goł au amöm, nıbi bı gau kalıp kauyan manö hag ñı mıdö nıñöl gı, nıbi bı iru yabıt nöp ap magum gıla. Anıg geila, Jisas ñıg magıb ap adö u asıköm, am ñıg an söl au mıdöl gı, nıbi bı ñıg goł gau urak mıdeila gau kalıp manö hag ña. * ² Manö anıb gau manö hod rıköm adö ke ke iru nöp hag ña. *

³ Manö adö ap manö hod rıköm haga, “Manö hagnıg gabin i nıñım! Bı ap wög adıñ nıpe u wid yıñ ranañ, a göm, ud yuö arö nıñöl gı, ⁴ rımnap adan arep adö au lugö, yaur gau apöm ñıñnaböl. ⁵ Rımnap kabö adö mınöñ pro pro lınab au lugöm rannab u pen ⁶ kıdıt yuö aragnab rö, sıdö nıñöm, mıtep gıñab. ⁷ Rımnap gıtıkası mıdeinab an au

* **3:31:** Mak 6:3; Jon 2:12; Ap 1:14 * **4:1:** Mak 3:7-9; Luk 5:1-3

* **4:2:** Mad 13:34; Mak 4:33-34

lugöm, rannab u pen giłıkası gau pımamu gi pak ñiñö, magö pıłagnab. ⁸ Pen yiñ rımnap mınöñ aij adö u lugöm, ran aij göm, magö pıl aij gınab. Rımnap magö ñin juöl ado gi da siduñ lañ (30) rö pılñab, rımnap magö ñin juöl mihau niğañ (60) rö pılñab, rımnap ñin juöl unbö mamıd u (100) rö pılñab,” a ga. ⁹ Jisas manö anıbu hag pıs göl gi haga, “Kale niñi bi gası rımıd mıdainım gau, manö hagabin i rımıd li niñ aij gimim,” a ga.

*Jisas ai giñig göm manö hod rik hagmıdöp
(Mad 13:10-17; Luk 8:9-10)*

¹⁰ Jisas manö hagö niñöl gi, niñi bi niñ mıdeila anıb gau ke ke arla niñöm bi niñe unbö mıgan lañ gau abe, niñi bi niñe rımnap halö abe, Jisas niñ hagla, “Manö hod rikmön hagpan it u niñön?” ö gıla. ¹¹ Hageila haga, “God niñi bi udöm abad mıdeinab manö u, God gö kale niñbim u pen niñi bi gau kalıp hod rikem nöp hag ñabin. ¹² Anıg giñö, bi God manö hagep ap God Manö kalı kliñ riköm haga rö nöp gınab. Niñe haga, ‘Amgö niññaböl u pen nan rımnap niñagnaböl.

Manö niññaböl u pen manö it hagöp anıg rö göm niñagnaböl.

Niñ aij giñlap, God niñ hag niñaiñlap,

nan si nan naij giñpal gau niñöm arö giñböp,’ a gıla,” a ga. *

*Jisas bi nan yiñ yımöb manö hod riköm haga u,
manö it u hag ña
(Mad 13:18-23; Luk 8:11-15)*

* **4:12:** Ais 6:9-10; Ap 28:26-27

13 Jisas anig hagöm kalip haga, “Manö hod rikem hagpin anibu niḡagpin u, hainö manö rimnap halö hod rik hageinabin u, aigöl gimim niḡnabim?” ö ga. 14 Wid yḡ u, God Manö niḡpe u, a gem, hagpin. 15 Yḡ rimnap adan arep adö au lugnab, a giḡpin u, niḡbi bi gau God Manö niḡnaböl u pen magö anibu nöḡ Seden apöm manö anibu ju ud arnab, a gem, hagpin. 16-17 Pen yḡ rimnap kabö adö miḡnöḡ pro pro linab au lugöm, rannab u pen kiḡiḡiḡ yuö aramöm piḡdöḡ gagö, siḡdö niḡnöḡ miḡlep giḡnab, a giḡpin u, niḡbi bi gau God Manö u giḡsön magö u niḡḡlö aij gö niḡḡöl giḡ, udnaböl u pen yöḡ pro pro magö u miḡdlö niḡḡöl giḡ, miḡḡör rimnap aunab aka bi gau kalip giḡ naiḡ giḡnaböl niḡnöḡ manö anibu arö giḡnaböl, a gem, hagpin. 18 Yḡ rimnap giḡikasi aḡ au lugöm rannab, a giḡpin u, niḡbi bi God Manö niḡnaböl u pen 19 wög waryö, ram köḡ haneb, kaj nan gau gasi iru niḡnöḡ, ru kiḡbap, uḡḡö mani nan gau gasi iru niḡnöḡ, nan gau gau nöḡ gasi niḡnaböl u me, God Manö u piḡmamu giḡ pak niḡḡö, magö piḡlagnab, a gem, hagpin. * 20 Wid yḡ miḡnöḡ aij adö au lugnab a giḡpin u, niḡbi bi God Manö niḡnöḡ, niḡ udeinaböl niḡnöḡ magö niḡn juöl ado giḡ da siḡduḡ laḡ (30), aka niḡn juöl miḡhau niḡgaḡ (60), aka niḡn juöl unbö mamid u (100) rö piḡlnab; gasi anibu niḡnem hagpin me u,” a ga.

Hapö lauöm adö aulik lep

(Luk 8:16-18)

21 Jisas pen kauyaḡ manö ap hod riköm haga, “Niḡbi bi gau hapö lauöm rin cög miḡgan gau aka

* 4:19: Mad 19:23-24

abañ adö hanbal mo gayik gau pi gagnaböl; adö aulik lälö mailö gınab. * ²² Anıb u rö, nıhön nıhön mıñi pi göl mıdöp u, hainö waiö lö nıñaböl. * ²³ Kale nıbi bı gası rımıd mıdainım gau, manö hagabin i rımıd lı nıñ aij gımim,” a ga.

²⁴ Kalıp manö ap haga, “Manö nıñabim u, rik dam nıñ aij gımim. Kale nıbi bı gau kalıp manö kub hıgmim, pen aige rö ñımim a gınabim u, God nıpe nıñöm kalöp ke u rö nöp manö kub hagöm, pen u rö nöp unbö rö ñımim a gınab. Pen nıpe kalöp pen rımnıp halö adö lanı abe ñımim a gınab. * ²⁵ Nıbi bı nan rımnıp mıdöp gau rımnıp halö udnaböl; pen nıbi bı nan rımnıp mıdagöp gau, nan rımnıp pro pro mıdöp u halö ud arnaböl. *

Krais manö aij u hag ñılö arö, nıbi bı iru nöp nıñ udnaböl

²⁶ Jisas manö ap manö hod riköm haga, “God nıbi bı udöm abad mıdeınab u, aiud adö i rö mıdöp. Bı wög nap ap wid yıñ ranañ, a göm, dam wög naböñ nıpe gau yunab. ²⁷ Wid yıñ wög naböñ au yuöm, han ajö nıñöl gı, marep göm, rannıg gab. Aıgegö göm ranöb, a göm, nıñagnab. ²⁸ Mınöñ u ke gö, sılıp hañauöm, ranöm, magö pılöm, po gınab. ²⁹ Pen wög naböñ nap nıbö u po gö nıñöm, rik dam lep ñın u auöp, a göm, ru ağıame u damöm, rik daunab,” a ga. *

* **4:21:** Mad 5:15; Luk 11:33 * **4:22:** Mad 10:26; Luk 12:2

* **4:24:** Mad 7:2 * **4:25:** Mad 13:12; 25:29; Luk 19:26 * **4:29:** Joe 3:13; Rep 14:15

*Jisas mab masded u, manö hod r+köm haga
(Mad 13:31-32; Luk 13:18-19)*

³⁰ Jisas anig hagöm haga, “God nibi bi udöm abad mideinab u, aiud nihön rö udem hagnö niñnabim? ³¹⁻³² Me, mab masded yin rö u, a ginam. Nan yin rimnap kub yimbäl gau pro ranöb, pen masded yin u pro yabıl yimlö, ran kub göm, ramö alö, yaur gau apöm hai anib gau li midpal,” a ga.

*Jisas manö hod r+köm hagamidöp
(Mad 13:34-35)*

³³ Jisas nibi bi gau kalip manö hod rikep anib gau rö iru nöp hag ñimidöp; anig göm, manö aij u kalip hag ñimidöp. Kale manö niñ aij ginaböl manö u nöp kalip hag ñimidöp; manö niñ aij gagnaböl manö u hag ñaga. ³⁴ Nipe kalip manö hod r+köm nöp hag ñimidöp. Hainö bi nipe gau aip ke midöl göm, manö il magörhalö hag ñi aij gimidöp.

*Jisas hagö, hadal ur ga
(Mad 8:23-27; Luk 8:22-25)*

³⁵ Ñin anibu nöp ram dugöp magö u, Jisas bi nipe gau kalip haga, “Ñig wanö böñ lödañ arun,” a ga. ³⁶ Anig hagö, bi nipe gau nibi bi iru nöp ap mideila gau kalip arö göm, ñig magib Jisas mideia migan u ranöm, hadla. Ñig magib rimnap halö aip arla. ³⁷ An arlö niñöl gi, adin pinöm asad apöm, ñig si ral ñig magib migan u amöm, am lugnig rö ga. ³⁸ Jisas nipe pen ñig magib migan adin lajin adö, nabıc ilöñ löm haneia niñöl gi, bi nipe gau nip am anja göm hagla, “Manö hag ñeb

bi, hon magöñhalö umniḡ gabun gasi u niḡagpan ar?" a ḡila. ³⁹ Hageila, Jisas uraköm, piḡnöm asad udeia u abe, ñiḡ si ral aueia u abe, agam+iḡ miḡd a gö, piḡnöm asad udeia u hir göm, ñiḡ si ral aueia u böḡ nöp ur göm ga.

⁴⁰ Pen Jisas bi niḡpe gau kalip haga, "Kale niḡhön ḡiniḡ piḡñ+iḡ gabim? Kale niḡḡ udep magö kale pro ap miḡdöp niḡḡöm piḡñ+iḡ gabim aka?" ga. ⁴¹ Hagö, kale aiö göm, pen hag niḡḡö pen hag niḡḡö göm hagla, "Bi aniḡbi an? Aige gö göm hagajip, piḡnöm asad udajip u abe, ñiḡ si ral auajip u abe, manö niḡp u niḡḡöm, hagöp rö göp?" ö ḡila.

5

Kijaki bi ap niḡp aban al miḡdeia u, Jisas hag höḡ yua

(Mad 8:28-34; Luk 8:26-39)

¹ Jisas bi niḡpe gau aip ñiḡ mag+iḡ udöm, Ñiḡ Wanö Galili juöm, ram miḡnöhḡ Gerasa niḡbi bi miḡdeila böḡ lödan adö amjaköm, ² ñiḡ mag+iḡ u arö göm, ujan+iḡd lugö niḡḡöl ḡi, magö aniḡbu nöp, kijaki aban al miḡdeia bi ap, wip riḡöl miḡgan gau niḡbö apöm, Jisas miḡdeia au aua. ³⁻⁴ Bi aniḡbu wip riḡöl ḡila kabö miḡgan gau han ajmiḡdöp. Niḡp pör sen udöm, ñiḡmagö ma niḡpe gau li riḡb+iḡkmiḡdal u pen sen gau gö, pa ḡi dö gö, arm+iḡdöp. Niḡpe klö yabiḡ ḡiḡmiḡdöp u me, niḡp ḡilö gasi niḡḡniḡm rö laga. ⁵ Siḡdö an, siḡbön yan, wip riḡöl ḡiḡmiḡdal kabö miḡgan gau abe, nö ilö gau abe, gauḡ göl göm, kabö udöm, hañ romanḡ niḡpe ke riḡbmiḡdöp. ⁶ Pen ñiḡn aniḡbu, niḡpe Jisas niḡp yiḡḡiḡ niḡḡöm, ḡi dö ḡi amöm, Jisas miḡdeia au kugom yiḡmö, ⁷⁻⁸ Jisas kijaki bi

an+bu n+þ aban al m+deia u n+þ haga, “Ne kijaki aiön pi, b+ i n+þ arö g+mön höñ aru!” a ga.

Hageia haga, “Jisas, God klö unbö ke yab+ñ Ñ+ n+pe. Y+þ n+hön g+n+g auban? Manö n+ñö hagmön, ‘God n+ñ midöp rö, yad nöþ ilön mab rö ñagnabin,’ a g+mön!” a ga. *

⁹ An+g hagö, Jisas b+ an+bu n+þ haga, “Hib ne n+hön?” ö ga.

Hageia haga, “Y+þ kijaki iru nöþ aban alöp rö, hib yad ‘Iru Nöp,’ ” a ga. ¹⁰ N+pe Jisas n+þ, kijaki aiön pi gau ram m+nön ke m+lö gau hag yuagmön, a göm, hag n+ñöl g+ nöþ m+deia.

¹¹ Pen magö an+bu, kaj iru yab+ñ am+ñ ñ+ñeila s+nan ba an+þ gau. ¹² An+þ u, kijaki gau Jisas n+þ neb neb göm hagla, “Han+þ hagö, amun kaj g+lan kal+þ yuö hi+kun,” a g+la.

¹³ An+g haglö, Jisas yau a gö, kijaki gau b+ an+bu n+þ arö göm, amöm kaj gau kal+þ yuö hi+klö, magönhalö du dausan rö p+g ju rul yan amöm, g+ dam ñ+g wanö yan paköm, magönhalö ñ+g ñ+nöm um hakla.

¹⁴ Pen b+ kaj mukm+dal gau, ga an+bu n+ñöm, am daun an+bu abe, ram m+nön gau abe, manö an+bu hag ñ+lö n+ñöl g+, n+bi b+ gau am n+ñun, a göm, Jisas m+deia au aula. ¹⁵ Apöm n+ñla, b+ nöð kijaki iru nöþ aban ala an+bu, wa+ñ y+möm, m+ð aij göm, as+ik m+deia. N+ñlö, an+n+n gö p+ñ+ñ g+la.

¹⁶ N+bi b+ nöð m+deila gau, n+bi b+ hain aula gau kal+þ, b+ kijaki aban al m+deia b+ u n+þ Jisas n+hön n+hön ga u hag ñ+la. Pen kaj gau kal+þ n+hön n+hön ga u abe hag ñ+la. ¹⁷ Pen n+bi b+ an+þ gau,

* 5:7-8: Mak 1:24

manö hagla anıbu niñöm, Jisas niþ manö neb neb göm hagla, “Ram miñöñ hon i arö giñmön aru!” a gıla. ¹⁸ Hageila, Jisas niñ magıb udöm arniñ gö, bi gö kamıñ la u niþ neb neb göm haga, “Yad aip arul aka?” ga. ¹⁹ Hageia, Jisas bi u niþ wiñhö göm, haga, “Ram ne arammön, niñi bi ne gau kalıþ, Bi Kub nöþ mög yabiñ niñöm, niñön niñön göþ manö u magöñhalö hag niñmön,” a ga. ²⁰ Hagö, bi anıbu ram miñöñ Dekapolis an au, daun gau gi ajöl gi, Jisas niþ niñön niñön ga u, niñi bi gau kalıþ hag niñö, kale magöñhalö aiö yabiñ gıla.

*Jisas gö, niñi ap lamıñ la, pai uma ap uraka
(Mad 9:18-26; Luk 8:40-56)*

²¹ Jisas pen niñ magıb udöm, kauyañ ado gi am Niñ Wañö Galili böñ lödañ goñ au miñdö niñöl gi, niñi bi iru nöþ niþ aula.

²²⁻²³ Bi ap hib niþe Jairas. Niþe Juda magum gep ram ap abad miñdmıñdöp. Jairas Jisas niþ niñöm, ap miñdeia au kugom yiñmöm haga, “Pai pro miñmagö yad u umniñ gab. Ne yad aip aumön niþ ud niñö, urak arañ,” a ga. ²⁴ Hagö, Jisas uraköm Jairas aip arlö niñöl gi, niñi bi iru nöþ amöm, Jisas niþ cıro cıro niñm an an löm ud areila.

²⁵ Pen niñi ap, niþe niñi adan ajmiñdöp miñ unbö miñgan lañ la. ²⁶ Niñi anıbu wös wameb bi gau kalıþ, yiþ giñlö kamıñ lañ, a göm, mani niþe magöñhalö hadö raua u pen niþ giñlö kamıñ lagöm, rapıñ kub yabiñ ga. ²⁷⁻²⁸ Pen niþe Jisas giñmiñdöp manö u haglö niññ rö, am wañıñ bad niþ u ud niññö kamıñ lıñab, a göm, niñi bi iru miñdeila an au jöl adö apöm, wañıñ niþ u ud niñö,

29 magö anıbu nöp hagape lugmidöp u mılep gö, an nıpe au yan nıña, nıp nan ga u kamıñ la. 30 Pen Jisas ke nıña, klö nıpe rımnap ara nıñöm, ado göm, nıbi bı iru mıdeila gau kalıp haga, “Wañj yad u ban ud nıñöb?” ö ga. * 31 Hageia, bı nıpe gau hagla, “Nıbi bı iru nöp nöp cıro ñaböl u, nıñön gıñg yıp bı an ud nıñöb, a gımön, hagabön?” ö gıla. 32 Pen Jisas manö kale hagla u udagöm, yıp bı an ud nıñöb, a göm, ulhai nıñöl gı mıdeila. 33 Pen nıbi anıbu, nıp nıñön nıñön ga u nıñöm, pıñıñ göm gıl gıl göl gı apöm Jisas mıdeila ma it nıpe au kugom yımöm, nıp kamıñ la manö u magönhalö waiö hag ña.

34 Jisas pen nıp haga, “Pai yad. Jisas yıp gö kamıñ lınab, a gımön, nıñ udpan rö, nöp gıñö kamıñ löp me u. Ne arammön mıd aij gımön,” a ga. *

35 Jisas manö anıbu hagö nıñöl gı, Jairas bı nıpe rımnap, ram nıpe au nıbö apöm hagla, “Pai ne u hadö umöb; hag ñeb bı i hagö, ma ilön auagnım, ado gı arnım,” a gıla. 36 Anıg hagla u pen Jisas manö kalıp u udagöm, Jairas nıp haga, “Pıñıñ gagmön; gası klö gı nıñmön,” a ga. 37 Jisas anıg hagöm, nıbi bı gau aip aragnabun, a göm, kalıp anıb gau hag löm, Pida u, Jems u, Jems nımam Jon u, kalpe yam nöp ut gı ara. 38 Kale Jairas ram u amjaköm Jisas nıña, nıbi bı manö pıg hagöm, mıñön magö göl gı mıdeila. 39 Ram raul mıgan yan amöm haga, “Nıñön gıñg manö hauñ gımim, mıñön gabim? Pai u umagöp; yıharıñ

* 5:30: Luk 6:19 * 5:34: Mak 10:52; Luk 7:50; 17:19

hon hanab,” a ga. ⁴⁰ Anig hagö, nip mihol gilo, kalip hag höñ yuöm, pai nime nap ber u udöm, bi nipe kabö u udöm, ut gi pai u um mideia ram raul migan yan ara. ⁴¹ Amöm, pai anibu ñimagö kid nip u udöm, Arameik manö löm haga, “Dalida kom!” a ga. Manö haga anibu il me, “Pai pro! Nöp hagabin, urak!” * ⁴² Jisas nip manö hagö, magö anibu nöp uraköm, ap ran ap lugö niñöl gi, nibi bi gau aiö yabıl gila. Pai anibu mi nipe unbö migan lan ara. ⁴³ Nibi bi mideila gau aiö gilo niñöl gi, Jisas manö klö hagöm haga, “Gipin anibu nibi bi gau kalip waiö hag ñagmim,” a ga. Anig hagöl gi kalip haga, “Pai u nip nan magö rimnap ñibe niñan,” a ga.

6

Nasared nibi bi Jisas nip niñ udagla (Mad 13:53-58; Luk 4:16-30)

¹ Jisas bi nipe gau ut gi ram minön anibu arö göm, daun nipe ke Nasared ara. ²⁻³ Am midöm, Juda God nip sabe gep ñin u, magum gep ram u amöm, nibi bi iru nöp ap mideila gau kalip manö hag ñö niñöl gi, aiö göm hagla, “Bi anibi kapeda ram minön i nibö bi, Maria ñi nipe ap. Nimam nipe u Jems, Josep, Judas, Saimon me. Niñin bi nipe gau aip midpun i. Pen manö aij anibu gai nibö niñöm hagöp? Nan gagep rö aigöl göm göp?” ö gila. Anig hagöm, nip udagla. *

⁴ Pen Jisas kalip haga, “Bi God manö hagep gau, ram minön migan rimnap gi ajlö, bi kub hon, a göm, udnaböl u pen ram minön kale ke gau, manö

* 5:41: Luk 7:14 * 6:2-3: Jon 7:15

kalpe u udagnaböl,” a ga. * ⁵ Nip niŋ udagla u me, nan gagep rö rîmnap gînim rö laga; nîbi bî nan ga gau mîhöp nöp ud niŋö, kamiŋ la. ⁶ Pen Nasared nîbi bî nîp niŋ udagla u niŋöm Jisas aiö yabił ga.

Jisas bî nîpe unbö mîgan laŋ, wög yîp gîmim, a göm, hag yua

(Mad 10:5-15; Luk 9:1-6)

Jisas pen ram rîlig aglô ram mînönj anîb gau gi ajöl gi, nîbi bî gau kalîp God Manö u hag ña. ⁷ Ñîn ap bî nîpe unbö mîgan laŋ gau wîñ alö aueila haga, “Bî mîhöp ke, bî mîhöp ke ram mînönj gau ke ke ammim, manö aij yad u hag ñîmim. Yad kalöp hag yuabin rö, manö hag ñî ajöl gi, kîjaki aiön pi nan gau hag yunîg, hag höŋ yunabim,” a ga. ⁸ Manö ap pen haga, “Arnîg gîmim u, nan ñîŋeb, wañîb, mani ud aragmim; ilönj nabönj u nöp ud armim. * ⁹ Ma rîrup lîmim pen sior mîlô añî nöp lîmim armim; sior rîmnap halö ud aragmim. ¹⁰ Ram ap arbe kalöp hag udaiöl, ram anîbu nöp mîdmim, wög gi pîs gîmim, daun anîbu arîk arnîg gîmim ñîn u nöp armim. ¹¹ Pen ram mînönj ap amjakpe kalöp hag udöm, manö kalöp u niŋagaiöl, ram mînönj anîbu arîk arnîg, niŋlaŋ, a gîmim, ma hałpîł pakpe lugö armim,” a ga. * ¹² Jisas anîg hagö, bî nîpe unbö mîgan laŋ gau, kale ram mînönj gau gau amöm, nîbi bî gau kalîp manö hag ñöl gi hagla, “Nan si nan naij gîpim u, niñön gînîg anîg gîpun, a gîmim, arö gîmim,” a gîla. ¹³ Anîg hagöm, kîjaki aiön pi nîbi

* **6:4:** Jon 4:44 * **6:8:** Luk 10:4-11 * **6:11:** Ap 13:51

bi aban al m+deia gau hag höŋ yuöm, n+bi bi nan ga gau wel li ñ+lö, kam+ŋ la. *

Herod hagö, Jon Bi Ñ+g Pak Ñeb nab+ic cög n+pe u r+ib gi dö g+la

(Mad 14:1-12; Luk 3:19-20; 9:7-9)

¹⁴ Pen Jisas ga rö manö u, ram m+nöŋ r+goŋ r+goŋ gau arö, kiŋ Herod u rö nöp n+ŋa. N+bi bi gau, manö an+bu hag am+l ap+l göl gi, r+mnap hagla, “Jon bi ñ+g pak ñeb umö r+göl g+la u, kauyaŋ uraköm me, apöm nan gagep rö an+ib gau gab,” a g+la. * ¹⁵ R+mnap hagla, “Bi an+bu bi ne Ilaija,” a g+la. Pen bi r+mnap hagla, “Bi God manö hagep hadame nöp m+dm+dal rö bi ap apöm m+idöp,” a g+la. ¹⁶ Pen kiŋ Herod n+pe n+ŋöm haga, “U Jon bi ñ+g pak ñeb nöd uŋam r+ib gi dö g+nö u nöp uraköm, apöm an+g gab,” a ga.

¹⁷⁻¹⁹ Pen n+hön: nöd Herod, n+mam Pilip n+bin Herodias n+p uda. Udö, Jon “G+pan an+bu, gi naj g+pan. Bi nuwöt n+pe udagnab,” a ga. Pen Jon an+g hagö, Herodias Jon n+p n+ŋö mulu lugö hagö, Herod bi n+pe gau r+mnap hag yuö, amöm Jon n+p nagi l+la. N+bi Herodias, Jon n+p aigö göl gem al pak l+nam, a göm, gas+ u nöp n+ŋm+idöp u pen * ²⁰ Jon nan naj ap gagm+idöp. N+pe manö n+hön n+hön haga u, Herod n+ŋöm manö aij y+idun göl nöp hagöp, a göm, ñ+ñ+ löm, Jon n+pe bi aij ap bi ut ap m+idöp, a göm, piñ+ŋ göm, n+p gi naj g+naböl, a göm, n+p abad m+d aij g+m+idöp. ²¹ N+bi Herodias, Jon n+p al pak l+n, a gi n+ŋ m+id

* **6:13:** Jem 5:14 * **6:14:** Mad 16:14; Mak 8:28; Luk 3:19-20

* **6:17-19:** Lep 18:16

mıd mañ ap, Herod nıme nıp yag daua pıñan rıkep ñın u nöp, nan kub ñıñnıg, gapman bı kub gau, ami bı kub gau, ram mınöñ Galili bı kub gau wıñ alö, nan kub ñıñnıg aula. ²² Apöm nan ñıñlö nıñöl gı, Herodias pai nıpe u raul mıgan anıbu apöm kugom ralö, Herod abe, bı kub ap mıdeila gau abe nıñlö, kalıp aij gö, kiñ Herod pai anıbu nıp haga, “Gıpan anıbu, nan nıñön hag nıñeinabön nöp ñınabin,” a ga. ²³ Pen manö klö manö nıñö nöp hagöm haga, “Yad nöp manö nıñö yabıtı hagabin. Ram mınöñ kub abad mıdpin i hag nıñö, nöp naböñ u hagnö abad mıdeinabön,” a ga. ²⁴ Anıg hagö, pai u amöm nıme Herodias nıp, nan nıñön u hag nıñnam, a gı nıñö, nıme pen haga, “Jon bı ñıg pak ñeb nabıç cög magö nıpe u hagnöm,” a ga. ²⁵ Nıme anıg hagö, adıñ pai nıpe yıñıd kiñ Herod mıdeia au amöm haga, “Uri magö i nöp, Jon bı ñıg pak ñeb nabıç cög magö nıpe u ud kınan cög mıgan ap lımön, yıp dap ñı,” a ga.

²⁶ Anıg hagö, kiñ Herod Jon nıp gası nıñö, mög yabıtı ga. Pen nıpe bı kub gau nıñ mıdlö nıñlö gı, manö klö manö nıñö pai u nıp haga u nöp gası nıñöm, ²⁷ magö anıbu nöp ami bı nıpe ap, “Am Jon nabıç cög magö u daumön,” a göm hag yuö, am Jon nıp nabıç cög magö u rıb gı dö göm, ²⁸ ud kınan cög mıgan ap löm, dapöm pai anıbu nıp ñö, nıpe pen damöm nıme nıp ña. ²⁹ Pen Jon bı nıpe gau, Jon nıp uñam rıb gı dö gıla manö u nıñöm, kale am wıp damöm, kabö mıgan au rıgöl gıla.

*Jisas nıbi bı iru nöp nan magö ñö ñıñla
(Mad 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-13)*

³⁰ Jisas manö ud arep bi gau, kale gau gau wög gi ajöl göm, ado gi apöm, nibi bi gau kalip manö nihön nihön hag ñöm, nan nihön nihön gila gau, magöñhalö Jisas nip hag ñila. * ³¹ Pen nibi bi iru yabitl nöp amil apil geila u me, Jisas bi nipe gau aip nan ñiñöl rö lagö, nipe kalip haga, “Hon, nibi bi midagpal an au amun, yiharin midaiun, kale magö ap ake lnabim,” a ga. ³² Anig hagöm, bi nipe gau aip ñig magib udöm, ram minöñ nibi bi midagmidal au arla. ³³ Pen kale ñig magib ud arlö niñöl gi, nibi bi iru nöp, Jisas bi nipe gau aip gau araböl a göm, daun gau nibö gau nibö dip gi dö gi aramöm, ñig goł adö adan mlö u nöd amöm, Jisas bi nipe gau aip arnig geila gau, nöd am mideila. ³⁴ Jisas bi nipe gau aip ñig goł au amjak pidöñ göm, ñig magib arö göm, nibi bi iru mideila gau kalip niñöm gasi nipe ke gasi niñöm niña, kale kaj sipsip bi abad middep ap midagöp rö u mideila. Anibu niñö, mög gö, nipe il göm kalip manö rimnap rapin hag ñi mideia. * ³⁵ Sidö hadö wad ara niñöm bi nipe gau apöm nip hagla, “Sidö hadö wad aröp. Aui ram minöñ nöp an aui. * ³⁶ Anib u, nibi bi gai i hag yuö, kale am ram riñig aglö ram minöñ yöp söl gai i aramöm, nan magö kale rimnap rau ñiñlan,” a gila.

³⁷ Hageila, Jisas haga, “Kale ke kalip nan magö rimnap ñimim,” a ga. Hageia hagla, “Anig hapan u, bi rakin unbö raleb jin wög göm mani udpal rö udun nan magö rau dapun, kalip ñun aka?” gila. ³⁸ Hageila, Jisas haga, “Bred magö

* **6:30:** Luk 10:17 * **6:34:** Nab 27:17; Mad 9:36 * **6:35:** Mak 8:1-9

kale aigöl gî rö mîdöp? Am niñim!” a ga. Hageia, am niñöm hagla, “Hon bred magö unbö mamîd u, kabsaſ mîhöp halö mîdöp,” a gîla. ³⁹ Anîg hageila, Jisas haga, “Nîbi bî gai i hagpe, asîk balu ke ke löm, nan uſaſ adö gai i asîk mîdlö araſ,” a ga. ⁴⁰ Hagö, nîbi bî gau kalîp haglö, rîmnap ñîñ juöl mîhau ado gî da sîduſ laſ (50) rö magum balu löm, rîmnap ugan nîbi bî ñîñ juöl unbö mamîd u (100) rö balu lîla. ⁴¹ Pen Jisas nîpe bred magö unbö mamîd u abe, kabsaſ mîhau abe udöm, kumi kabö adö laſ au niñöm, God nîp, aij a göm, bred u ud jö göm, bî nîpe gau kalîp ñö, kale pen nîbi bî gau kalîp nîme lî ñîla. Kabsaſ mîhau u, u rö nöp bî nîpe gau ñö, nîbi bî gau kalîp nîme lî ñîla. ⁴² Ñeila, ñîſlö ñîſlö, kalîp mudun ga. ⁴³ Nan adîſ adîſ arö gîla gau, Jisas bî nîpe gau wadî udöm yaglö yaglö, wadî unbö mîgan laſ ajmaſ raua. ⁴⁴ Nan ñîſla ñîñ anîbu, bî gau nöp me, paip dausan ara.

Jisas ñîg uſ adö u abö gî ara

⁴⁵ Pen magö anîbu nöp Jisas bî nîpe gau kalîp hagö, ñîg magîb udöm Bedsaida daun nö lödaſ arlö niñöl gî, Jisas au mîdöm nîbi bî gau kalîp hag yuö arla. ⁴⁶ Hag yuöm, dum nö ilö ap gîlaſ gî amöm, God nîp sabe gî mîdeia. *

⁴⁷⁻⁴⁸ Sîbön gîñîg ga magö u, Jisas nöp mîdöm niñîa, bî nîpe gau kale ñîg magîb udöm, ñîg aſ au daſ arlö niñöl gî, hadal u areila lau adö auö, uſham ñîg uſ adö laſ pîrîk göl gî areila. Ram jîñ parîka magö u, Jisas ñîg uſ ado laſ au amöm, kalîp abhak löm, arñîg gö niñöl gî, ⁴⁹⁻⁵⁰ nîp ñîg

* **6:46:** Luk 5:16

uʔ adö laŋ au areia u niŋöm, u wip ana ap a göm, aninʔin gö piñiŋ göm aiö gauʔ giʔla. Adiŋ Jisas kalip haga, “Piñiŋ gagmim! Yad nöp auabin! Gasʔ iru niŋagmim!” a ga. * ⁵¹ Hagöm, ñig magiʔ migan arö, hadal udeia u ur ga. Aniŋ gö, Jisas niŋpe aigöl göm aniŋ göp, a göm, gasʔ iru yabiʔ niŋla. * ⁵² Niŋpe bred udöm niʔi bi iru nöp niŋme li ña u niŋla u pen ñin aniʔbu Jisas niʔ niŋ ud aij gagla. ⁵³ Pen ñig aŋ u am am ram miñöŋ Genesared amjaköm, ñig magiʔ u nagʔ adik lila. ⁵⁴ Ñig magiʔ au arik arlö niŋöl gi, niʔi bi aniʔb gau Jisas auöp, a giʔlö niŋöm, ⁵⁵ yiŋid ram miñöŋ gau gau kid kid amöm, niʔi bi nan ga gau kalip dam Jisas am miʔeia au areila. ⁵⁶ Ñin aniʔb gau, Jisas ram riʔig aglö gau aka daun gau aka ram miñöŋ yiʔharʔiŋ gau amjakö, niʔi bi nan ga gau kalip dap maker aŋ au löm, Jisas niʔ neb neb göm hagla, “Ne miʔdö, niʔi bi nan göp gau, waʔiŋ adiŋ nöp u ud niŋlö, kalip kamiŋ laŋ,” a giʔla. Jisas yau a ga niŋöm niʔi bi niʔ ud niŋla gau kalip magöŋhalö kamiŋ la.

7

Nan hibur miʔdmagö aŋ daŋ niʔbö höŋ aunab u nöp me pri miʔdeinab

¹ Bi Perisi riʔmnap, bi lo manö hag ñeb riʔmnap, Jerusalem niʔbö apöm, Jisas miʔeia au niŋ miʔdöm niŋla, ² Jisas bi niŋpe riʔmnap, niʔiʔs nihi bi asi masi gi aij göm, nan ñiŋmiʔdal rö, gagla. * ³ Perisi bi gau abe, Juda niʔi bi gau magöŋhalö abe, niʔiʔs

* **6:49-50:** Luk 24:37 * **6:51:** Mak 4:39 * **7:2:** Luk 11:38

nɪhi bɪ hagmɪdal rō nɪŋōm, ñɪmagō ñɪg lɪ yuōm nöp, nan ñɪŋbal. ⁴ Maker aŋ au am mɪdōm, ram ado gɪ apōm, u rō nöp ñɪg lɪ yuōm nöp, nan ñɪŋbal. Pen kap, rin cōg, kapa nan gau u rō nöp ñɪg lɪ yuōm nöp, nan ñɪŋbal. Nan anɪbu rō magōŋhalō kliñ aij gɪpal. *

⁵ Anɪb u, Jisas bɪ nɪpe gau nan yɪharɪŋ ñɪŋla u nɪŋōm, bɪ Perisi gau abe, bɪ lo manō hag ñeb gau abe Jisas nɪp hagla, “Bɪ ne gau nɪhōn gɪnɪg, apɪs bac bɪ hagla rō, ñɪmagō kale u ñɪg lɪ yuōm wasō, yɪharɪŋ nöp nan ñɪŋaböl?” ö gɪla. ⁶ Hageila, Jisas haga, “Kale manō piral hagpim u, Aisaia manō nɪŋō yabɪ hagōm, God Manō u kalɪ kliñ rɪkōm haga,

‘Nɪbi bɪ gai i, God hib hagno adō arab a gɪpal u pen yɪharɪŋ manō nöp hagla; yɪp mɪdmagō lagpal. *

⁷ God lo manō u hag ñabun, a gɪpal u pen nɪbi bɪ manō kale ke hagpal manō u nöp hag ñaböl.

Anɪb u, yɪp sabe göm hib yad haglö adō aragab. Yɪharɪŋ manō nöp hagaböl,’ a ga.

⁸ Anɪb u rō, kale God manō hag la u arō gɪmim, nɪbi bɪ manō kale ke hagpal u udmim, nap nahai bɪ hagmɪdal adō u hain gɪmim gabim,” a ga.

⁹ Jisas kalɪp kauyaŋ hagōm haga, “Kale gasɪ kɪd hiɪk nɪŋmim, God manō hag la u ud ke gau yumim, gasɪ magō kalpe ke u nöp nɪŋ udmim hain gabim. ¹⁰ Mosɪs God Manō adɪŋ ap kalɪ kliñ rɪkōm haga, ‘Name nap hagmil rō nɪŋ udmim, kalɪp ud aij gɪmim; pen ñɪ pai rɪmnap nɪme nap

* **7:4:** Mad 23:25 * **7:6:** Ais 29:13

kalip manö mulu kal lugö hagaiöl, al pak libe umöl,' a ga. * ¹¹ Pen kale manö adö an+bu kabö göl hag ñagpim. B+ ap, ami bapi arö g+nabin, a g+nab u, kalip hagnab, 'Ami bapi, yad nan aij r+mnab kalpe m+höñ ñ+bnep pen mani kalpe m+höñ ñeb mani u, uri yad God n+ip ñ+nabin, a g+pin u me, mani kalpe m+höñ ñeb ap m+dagöp,' a g+nab. ¹² An+g g+lö, kale n+ñmim hagnabim, 'Kale an+g g+pal u, manö m+dagöp,' a g+nabim. An+g hagpe, kale God manö haga u arö göm, nan aij r+mnab n+me nap kalip ñagnaböl. ¹³ An+ b u, gas+ magö kalpe ke u nöp n+ñmim, hain g+mim, b+ hain n+bö r+mnab halö hag ñ+be, kale pen u rö nöp b+ hain n+bö r+mnab hag ñ+lö, hag ñ+ dam dap+l g+lö n+ñöl g+, God Manö nan y+har+ñ rö ud ke gau yubal. Pen n+me nap manö hagaj+n u nöp wasö; kale nan iru nöp an+g unbö rö nöp gabim," a ga.

¹⁴ Jisas an+g hagöm, n+bi b+ iru nöp m+deila gau kalip hagö, n+pe m+deia i+ au aueila haga, "Manö hagn+g gabin i kale magöñhalö n+ñmim, manö i+ r+k n+ñ aij g+mim. ¹⁵ Kale nan ñ+ñbe an+ yan+ arnab u pr+ m+dageinab; nan hibur m+dmagö an+ kale dan+ n+bö höñ aunab u nöp gö, kale gac halö m+deinabim. * ¹⁶ Kale n+bi b+ gas+ r+m+id m+dain+m gau, r+m+id li n+ñ aij g+mim," a ga.

¹⁷ Jisas an+g hagöm, n+bi b+ gau kalip arö göm, ram raul m+gan arö, b+ n+pe gau n+ip hag n+ñla, "Manö hod r+kmön hagpan an+bu, i+ u n+hön?" ö g+la. ¹⁸ Hageila, haga, "N+bi b+ gau kale n+ñagpal rö, kale u rö nöp n+ñagpim ar? Nan as+ mas+ g+pal gau, ha+öwa+ö ñ+ñlö, hibur an+ yan+ arö, God n+ñö

* **7:10:** Eks 20:12; 21:17; Dud 5:16 * **7:15:** Ap 10:14-15

pri midageinab. ¹⁹ Pen nihön: nan ñiñbal anib gau, midmagö an yan aragnab; hibur an yan nöp arö, hib halö kil yunaböl,” a ga. Jisas manö haga anibu, nan gau magöñhalö ñiñeb nöp, asi masi gep rimnap midagöp, a ga.

²⁰ Pen Jisas anig hagöm haga, “Gasi naj an kale yan nibö aunab u me, nibi bi gac halö midnaböl.

²¹ Nibi bi gau an kalip yan gasi naj auö niñöl gi, kale gi naj göm, nan si udöm, wip alöm, nibi si bi si göm, ²² nan gau hon rö lan, a göm, nibi bi rimnap gasi naj niñöm, manö piral hagöm, manö naj hagöm, nan gau yad rö lagöp, a gö, mulu lugö, nibi bi hag juöm, hib kale ke dap ranöm, hañwalö göm, naj gep gasi añi niñöm gipal. ²³ Nan naj gipal anib gau gasi ke gau nibö auagöp, gasi naj an kale yan nibö aunab u me, nibi bi gac halö midnaböl.

*Nibi ap, Jisas nipe gö, pai yad kamij linab, a göm, niñ uda
(Mad 15:21-28)*

²⁴ Jisas ram minöñ anibu arö göm, am ram minöñ daun kub Daia söñ anib au ara. Amöm, nibi bi gau yip miñi niñagöl, a göm, ram raul miñgan ap amöm pi göñ midia u pen pi göñ midainim rö laga. ²⁵ Nibi ap, pai nipe nip kijaki aban ala u me, Jisas auöp, a giñö, nipe amöm Jisas midia au ma il nip au kugom yimöm, ²⁶ Jisas nip neb neb göñ gi haga, “Pai yad kijaki aban alöp u, hag höñ yu aran,” a ga. Nibi anibu nipe Juda nibi wasö. Nipe yag daula ram minöñ Pönisia, bi ram minöñ Siria nibö abad midmidal u. ²⁷ Pen anig hageia, Jisas nip haga, “Nöd ñi pai nan niñlö, mudun ginab,

aij. Nan magö ñi+ pai ñeb u udun, kain yunabun u aij gagnab,” a ga. ²⁸ Hageia, nibi u pen haga, “Bi Kub! U aij hagpan u pen ñi+ pai gau nan ñi+ñlö, naböñ naböñ gau abañ mo gau lugö, kain gau halö ñi+ñaböl,” a ga. ²⁹ Hageia, Jisas manö an+bu ni+ñöm haga, “Ne an+g hagpan u, pai ne ki+jaki yuö hi+köm m+da+jip u hadö höñ aröp; ne aru,” a ga. ³⁰ Jisas an+g hagö, nibi an+bu ado gi amöm ni+ña, ki+jaki ar+k höñ arö, pai ni+pe köp adö au agami+j han m+deia.

Rim+id mi+gan pi+ ga bi+ ap Jisas gö, ri+mid waka

³¹ Jisas ram mi+nöñ daun kub Daia söl an+ib au arö göm, am ram mi+nöñ daun kub Saidon söl an+ib au paköm, ram mi+nöñ Dekapolis an+ gau amöm, Ñig Wañö Galili ara. ³² Amjakö ni+ñöl gi, nibi bi+ gau bi+ ri+mid pi+ ga manö hag aij gagmi+döp bi+ ap dapöm, Jisas ni+p neb neb göm hagla, “Bi+ i ni+p ud ni+ñö, kam+i+ñ lañ,” a gi+la. ³³ Hageila, Jisas bi+ an+bu ni+p u+ gi+ ke ke au amöm, ñi+magö mi+lö ni+pe u ri+mid mi+gan ni+p u yuöm, ñi+magö ki+ñu alöm, a+tab ni+p u ud ni+ñöm, ³⁴ kumi kabö lañ ni+ñöm, ake löl göm, “Epada!” a ga. Manö yöñ hagöm, “Epada,” a ga u, manö i+ u “Hi+k,” a ga. ³⁵ An+g hagö ni+ñöl gi, bi+ an+bu ri+mid mi+gan u pi+ral hi+köm, maj mi+gan pi+ta gö ni+ñöl gi, manö kabö göñ haga. ³⁶ Jisas pen nibi bi+ gau kal+ip haga, “Manö an+bu nibi bi+ ri+mnap kal+ip hag ñagmim,” a ga. Manö an+bu manö klö göm haga u pen kale am klö göm nibi bi+ iru nöp hag ñi+la. * ³⁷ Manö an+bu hag ñeila nibi bi+ ni+ñöm aiö göm hagla, “Jisas nan gau magöñhalö gaj+ip aij yabi+ göp. Ni+pe nibi bi+ ri+mid pi+ göp gau

* 7:36: Mak 1:43-45

gö, pıral hiiköm, nıbi bı aıtab mıñör göp gau gö manö hag aij gıpal,” a gıla. *

8

*Jisas nıbi bı iru yabıt nöp nan magö ñö ñıñla
(Mad 15:32-39)*

¹ Ñın anı au anı au nöp, nıbi bı iru nöp ap mıdlö, nan magö mıdagö, Jisas bı nıpe gau wıñ alö aueila haga, ² “Yad nıbi bı gai i kalıp mög nıñabin. Ñın mıhau nıganı yad aip mıdöm, yıharıñ mıdpal.

* ³ Kalıp kıyö nöp hag yunö, rımnap mılö gau nıbö aubal rö, adan anı gau amöm, amgö mımainö udö, lug paknaböl,” a ga. ⁴ Hageia, bı nıpe gau hagla, “Ram mıñöñ nöp anı anı bı gai i, nan magö gai nıbö udun ñun?” ö gıla. ⁵ Hageila, Jisas haga, “Bred magö kale aigöl gı rö mıdöp?” ö ga. Hageia hagla, “Unbö mudun jıñ u,” a gıla.

⁶ Anıg haglö, Jisas nıbi bı gau kalıp hagö, asıklö nıñöl gı, bred magö unbö mudun jıñ anıbu udöm, God nıp aij, a göm, ud jö göm, bı nıpe gau kalıp ñö, kale pen udöl gı, nıbi bı gau kalıp nıme lı ñıla.

⁷ Kabsat pro bad ap ud mıdeila u, u rö nöp udöm, God nıp aij a göm, bı nıpe gau kalıp ñö, nıme lı ñıla. ⁸ Ñılö, ñıñlö ñıñlö kalıp mudun gö, naböñ naböñ pali pali gıla gau, Jisas bı nıpe gau wadı unbö mudun jıñ u yaglö ajmañ raua.

⁹ Bı nan ñıñla anı bı gau, po dausan rö. Jisas pen, nıbi bı anı bı gau kalıp hag yuöm, ¹⁰ bı nıpe gau aip ñıg magıt udöm, ram mıñöñ Dalmanuda arla.

* **7:37:** Ais 35:5 * **8:2:** Mak 6:34-44

Perisi bi rımnap, “Nan gagep rö ap gö niñun,” a gıla

(Mad 16:1-4; Luk 12:54-56)

¹¹ Bi Perisi rımnap Jisas niñ neb neb giño, niñhön rö hagnım, a göm, apöm niñ aip manö hag amıl apıl göm hagla, “Nan gagep rö ap kumi kabö adö lañ au gö, niñun,” a gıla. ¹² Anig haglö, Jisas ake löl göm haga, “Niñbi bi miñi midpal niñ i, niñhön giñig hagpal, ‘Nan gagep rö ap gö niñun,’ a giñpal? Yad kalöp niñö yabiñ hagabin, kalöp nan gagep rö ap giñö, niñagnabim,” a ga. *

¹³ Anig hagöm, kalip arö göm, bi niñpe gau aip niñ magıb udöm, niñ waniñ böñ lödan arla.

Jisas, Perisi manö kalip u udagöl, a göm, manö hod riköm haga

(Mad 16:5-12)

¹⁴ Pen bi niñpe gau hauñ göm, bred iru wasö, magö añi ap nöp ud niñ magıb löm, ud arla. ¹⁵ An gau amöl gi, Jisas kalip haga, “Perisi yiñ kale u abe, Herod yiñ niñpe u abe, niñ aij giñmim,” a ga. *

¹⁶ Anig hagö, bi niñpe gau kale ke hag niñ hag niñ göm hagla, “Bred magö rımnap halö dauagpun rö hagab,” a gıla. ¹⁷ Jisas pen kale hagla aniñbu ke niñöm haga, “Niñhön giñig bred magö dauagpun, a giñmim, hagabim? Kale manö niñmim, il u niñagpim ar? * ¹⁸ Amgö la u niñagpim? Rımid la u niñagpim? Aka niñmim hauñ giñpim? ¹⁹ Bi paip dausan mideila niñ u, bred magö unbö mamıd u ud jö giñiñö, niñöm naböñ naböñ arö gıla gau, wadiñ aigöl giñ rö yagpe?” ö

* **8:12:** Mad 12:39; Luk 11:29 * **8:15:** Luk 12:1 * **8:17:** Mak 6:52

ga. Hageia hagla, “Wadɨ unbö mɨgan lan yagno,” a gɨla. * 20 Anɨg hageila haga, “Pen bɨ po dausan mɨdeila ñɨn u, bred magö unbö mudun jɨŋ u ud jö gɨ ñɨnö, ñɨŋöm naböŋ naböŋ arö gɨla gau, wadɨ aigöl gɨ rö yagpe?” ö ga. Hageia hagla, “Wadɨ unbö mudun jɨŋ u yagno,” a gɨla. 21 Hageila haga, “Pen kale nɨŋmim, nɨŋ aij gagpim ar?” a ga.

Amgö we ga bɨ ap Jisas gö, amgö ñɨl nɨŋa

22 Pen kale Bedsaida daun amjaklö nɨŋöl gɨ, nɨbi bɨ rɨmnap bɨ amgö we ga ap dapöm, Jisas nɨp neb neb göm hagla, “Nɨp ud nöŋ,” a gɨla. 23 Hageila, Jisas bɨ amgö we anɨbu nɨp ñɨmagö kɨd u udöm, uɨ gɨ ram rɨɨg aglö goɨ au amöm, amgö nɨp u kɨñu alöm, nɨp ud nɨŋöm, haga, “Amgö ne nan rɨmnap nɨŋabön aka?” ga. 24 Hageia haga, “Yau. Nɨbi bɨ gau nɨŋabin u, pen mab ur rö gau gɨ ajaböl,” a ga.

25 Hagö, Jisas kauyaŋ amgö magö nɨpe ud nɨŋö, adɨŋ nan gau magöŋhalö nɨŋ aij yabɨɨ ga. 26 Pen Jisas bɨ anɨbu nɨp haga, “Kauyaŋ ado gɨ ram rɨɨg aglö nɨbi bɨ mɨdpal lödaŋ aragmön; ram ne yɨdun göl aru,” a ga.

Pida Jisas nɨp haga, “Ne nöp me Mesaia u,” a ga (Mad 16:13-20; Luk 9:18-21)

27 Jisas bɨ nɨpe gau aip ram rɨɨg aglö daun kub Sisaria Pilipai söɨ au arla. Adan aŋ au amöl gɨ kalɨp haga, “Nɨbi bɨ gau, yɨp an a göm nɨŋbal?” ö ga. 28 Hageia hagla, “Nɨbi bɨ rɨmnap nöp Jon bɨ ñɨg pak ñeb u, a gɨpal; rɨmnap Ilaija, a gɨpal; rɨmnap bɨ God manö hagep ap, a gɨpal,” a gɨla. *

* 8:19: Mak 6:41-44 * 8:28: Mak 6:15

²⁹ Hageila, Jisas kalip haga, “Kale ke pen yip an, a g+mim, niñbim?” ö ga. Hageia, Pida haga, “Ne nöp me Mesaia u,” a ga. * ³⁰ Hageia, Jisas haga, “Niñbi bi gau kalip manö an+bu hagagmim,” a ga.

Jisas haga, “Yad umem kauyañ uraknabin,” a ga (Mad 16:21-28; Luk 9:22-27)

³¹ Jisas pen bi nipe gau kalip manö hag ñöl gi haga, “Bi Niñ nipe ilön kub yab+ñ udnab. Bi kub manö ud as+kep gau abe, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb gau abe, nip niñlö, mulu lugö, al pak lilo, nipe umöm, ñin mihau niñgañ u kauyañ uraknab,” a ga. ³² Jisas manö an+bu waiö hagö, Pida niñö, aij gagö, Jisas nip dam goñ au amöm, nip hag göl gi haga, “Manö an+bu rö hagagmön,” a ga. ³³ Pen Jisas ado göm, bi nipe gau kalip niñöm, Pida nip haga, “Seden! Ke gau aru! God gas+ ñöb rö hagagabön; niñbi bi gau gas+ niñbal rö nöp niñmön hagabön,” a ga.

³⁴ An+g hagöm, bi nipe gau abe, niñbi bi iru nöp m+deila gau abe, wiñ alö, it au aueila haga, “Niñbi bi an an yip pig m+dn+g göl gau, nan niñhön m+nöñ naböñ adö it i gas+ kub niñbal u arö göm, hañ romañ kale ke gas+ kub niñbal u arö göm, mab kros ud kag göm yip hain göl. * ³⁵ Niñbi bi, Jisas nip niñ ud m+dnö, aij gagnab a göm niñnaböl gau, böñ nöp ap lug paknaböl. Pen niñbi bi, Jisas nip udun, manö aij nipe niñ ud m+dnö, han+p gi naij giñnaböl u, manö m+dagöp a göm giñlö arnab gau, God gö pör nöp pör nöp m+deinaböl.

* **8:29:** Jon 6:68-69; Mak 9:9 * **8:34:** Mad 10:38-39; Luk 14:27

³⁶ “Pen n̄ibi b̄i, nan aij m̄in̄oḡ nab̄oḡ ad̄o iḡ i iru n̄oḡ udun a ḡoḡm ḡil̄o ar̄o, ram m̄in̄oḡ iḡ i m̄id̄oḡp nan gau maḡoḡḡhal̄o udnab̄oḡl u pen p̄oḡr m̄id̄eḡp u udagnab̄oḡl. ³⁷ Nan aij gau maḡoḡḡhal̄o dam s̄ikim ḡoḡm, p̄oḡr m̄id̄eḡp u raūoḡl r̄o laḡoḡp.

³⁸ “An̄ib u, n̄ibi b̄i an, n̄ibi b̄i nan si nan naiḡ ḡipal an̄ au m̄id̄oḡl ḡi, nable ḡin̄im r̄o l̄o, ‘Jisas n̄ip n̄iḡaḡpun,’ a ḡin̄ab̄oḡl gau, hain̄o B̄i Ñ̄i n̄ipe Nap mail̄o aij unb̄o ke ud̄oḡm, ejol uḡ gau hal̄o aunab̄ ñ̄in u, n̄ipe kal̄ip u r̄o n̄oḡp nable ḡo, ‘N̄ibi b̄i gau kal̄ip n̄iḡaḡpin,’ a ḡin̄ab,” a ga. *

9

¹ Pen Jisas an̄ig haḡoḡm, man̄o ap haga, “Yad kal̄oḡp man̄o n̄iḡo hagabin, kale n̄ibi b̄i m̄id̄oḡpim gai i r̄imnap kam̄iḡ m̄id̄eḡp n̄iḡoḡl ḡi, God n̄ibi b̄i ud̄oḡm abad m̄id̄einab̄ ñ̄in u, k̄l̄o kub hal̄o aūo n̄iḡnabim,” a ga. *

*Jisas hañ roman̄ n̄ipe u ke yab̄iḡ la
(Mad 17:1-12; Luk 9:28-36)*

² Pen hain̄o ñ̄in unb̄o kagoḡḡ j̄iḡ u m̄id̄oḡm, Jisas n̄ipe Pida Jems Jon kal̄ip yam uḡ ḡi, ram m̄in̄oḡ n̄ibi b̄i m̄id̄ageila dum il̄o lan̄ ap ḡilaḡ ḡi arla. Am̄oḡm, Jisas n̄ip n̄iḡl̄o n̄iḡoḡl ḡi, hañ roman̄ n̄ipe u ke yab̄iḡ la. * ³ Waḡiḡ n̄ipe u rud aij ke yab̄iḡ l̄oḡm, m̄imail̄o yab̄iḡ ga. Pen n̄ibi b̄i m̄in̄oḡ nab̄oḡ ad̄o iḡ i ap waḡiḡ r̄imnap ñ̄ig l̄oḡm uḡ maḡi ḡil̄o, rud an̄ibu r̄o lin̄im r̄o laḡoḡp. ⁴ Pen maḡo an̄ibu n̄iḡla, Ilaija aip Mos̄is aip apil Jisas aip man̄o hagail̄o. ⁵ Kale n̄iḡoḡm, Pida Jisas n̄ip haga, “Man̄o haḡ ñ̄eb

* **8:38:** Mad 10:33 * **9:1:** Mak 13:30 * **9:2:** 2Pi 1:17-18; Ap 3:22

bi, hon aij yabił ap au midpun! Anib u, hon ram bada bad mihau niġan gun; nöp ap, Mosi s nöp ap, Ilaija nöp ap,” a ga. ⁶ Kale piñiġ geila rö me, Pida gasi niġ aij göm wasö, hałöwałö anig haga.

⁷ Pen kumi bad ap apöm, kalip ud yuö yuö niġöl gi, manö ap kumi aġ anib au haga, “U Ni midmagö yad yabił. Manö hagnab rö niġim,” a ga. ⁸ Anig hagö niġöl gi, kale niġ giġabö göm niġla, bi anib mihau midagailö; Jisas nöp mideia.

⁹ Pen kale dum laġ arö göm, ap lugöl gi, Jisas haga, “Dum i auajun nan ġajip niġbim u, miñi niġi bi riġnap kalip hag niġmim. Hainö Bi Ni niġpe umöm urakainim u, waiö hag niġmim,” a ga.

¹⁰ Hagö, bi niġpe gau niġi bi riġnap kalip hag niġla; kale ke nöp hag niġ hag niġ göm hagla, “Umem uraknabin, a göp u, manö ił u niġhön?” ö ġila.

¹¹ Anig hagöm, Jisas nöp hag niġöm hagla, “Bi lo manö hag niġeb bi gau niġhön ġinig ġagpal, ‘Ilaija nöd aunab,’ a ġipal?” ö ġila.

¹² Hageila, Jisas haga, “Niġö ġagpal. God Manö u kalı kliñ riġköm hagla, ‘Bi Ilaija nöd apöm nan gau ġi ġin ġeinab,’ a ġila. Pen God Manö u manö ap kalı kliñ riġköm hagla, ‘Niġi bi gau Bi Ni niġpe niġp udagöm, niġp ilön kub niġnaböl,’ a ġila manö u, niġhön ġinig

anig hagla, a ġimim, niġbim? * ¹³ Pen Ilaija hagla anibu, hainö aunab, a ġimim, gasi u niġagmim. Niġp nöd yag daulö, kub göm, manö hag niġ niġöl gi, gasi kale ke niġöm niġp abönamö ġi naij yabił ġila. Anib u, God Manö u kalı kliñ riġköm, niġp ġinaböl, a ġila rö nöp ġila,” a ga. *

* **9:12:** Mal 4:5; Sam 22:1-18; Ais 53:3 * **9:13:** Mad 11:14

*Kijaki ñi pro ap abañ ala u, Jisas hag höŋ yua
(Mad 17:14-21; Luk 9:37-43)*

¹⁴ Pen kale ban yaŋ amöm niŋla, bi lo manö hag ñeb bi rimnap, Jisas bi nipe unbö ajip gau aip pen pen hag midlö niŋöl gi, nibi bi iru nöp apöm, kalip ud yuö yuöm niŋöl gi mideila. ¹⁵ Anig gi niŋmidlö niŋöl gi, Jisas apjakaiö, nibi bi ap mideila gau, aiö göm, am nip hag w+hai udla.

¹⁶ Jisas bi nipe gau kalip hag niŋöm haga, “Niñön ginig pen hagö pen hagö gajim?” ö ga. ¹⁷ Anig hagö niŋöl gi, bi ap nibi bi mideila aŋ anib au haga, “Manö hag ñeb bi. Ni yad u, kijaki abañ alö, manö gagöp. ¹⁸ Niñ rimnap nip rapin gö, ap lug paköm, kiñu habkob gaŋ goŋ apöm, meg hip yimöm, ñimagö ma hañ roman iñ göm göp. Pör anig gö gö me, daubin u pen bi ne gau kalip hagnö, kijaki u hag yu wasö niŋöm arö gipal,” a ga.

¹⁹ Anig hageia, Jisas kalip haga, “Kale nibi bi miñi midpim i God nip niŋ ud pidöŋ gagpim. Niñ mai nip niŋ udmim, nan anib gau ke ginabim? Manö pör hagnö niŋbim u, aige göl gem manö kliñ halö hagnö niŋnabim? Ni anibu ud midpin i dauim!” a ga. ²⁰ Hagö, dam Jisas mideia if au daulö, kijaki ni anibu nip abañ ala u, Jisas nip niŋöm, ni u nip gö, ap lug paköm, ado malo göl gi, kiñu habkob gaŋ goŋ apöm luga. ²¹ Anig gö, Jisas ni anibu nap nip hag niŋöm haga, “Nan anibu niñ mai rö ga?” ö ga. Hageia haga, “Hadame nöp ni pro magö u nöp ga. ²² Kijaki anibu, nip pör al pak lin, a göm, mab inab aŋ gau abe, niŋ aŋ gau abe ud yuöp. Anib u, halip apil mög

n+ñmön, nan an+bu hag yuep rö lain+im u, hag yu,” a ga. ²³ Hageia, Jisas haga, “Y+ip n+hön g+n+g, ‘Hag yuep rö lain+im u, hag yu,’ a g+mön hagabön? Hag n+ñnabin rö g+nab, a g+ gas+ n+ñnabön u, hag n+ñnabön u rö g+nab,” a ga. * ²⁴ Hageia, ñ+ nap u y+ñ+d nöp haga, “Nöp n+ñ udpin; an+g g+nabön, a gem, gas+ u n+ñbin u pen gas+ m+höp n+ñnam rö löp u, y+ip gas+ aij ñ+imön n+ñem yad böñ nöp n+ñ udnam,” a ga.

²⁵ Pen n+bi b+ iru nöp, apil m+hau Jisas aip m+deila au, g+ dö g+ aueila n+ñöm Jisas k+jaki u n+ip haga, “Ne k+jaki, n+bi b+ gö r+m+d hau+ alö manö hagagnaböl u, nöp hagabin, ñ+ u n+ip arö g+mön, böñ nöp armön, hainö kauyañ ado g+ auagmön!” a ga. ²⁶ Hagö, k+jaki an+bu gau+ göm, ñ+ u n+ip gö, ap lug paköm, g+l g+l g+, g+ p+dön gö, n+bi b+ iru nöp hagla, “Hadö umöb,” a g+la. * ²⁷ An+g hagla u pen Jisas ñ+magö ur n+pe u udöm, n+ip ud urak ña. ²⁸ Hainö Jisas ram raul m+gan amöm, b+ n+pe gau aip kale nöp m+döl g+, n+ip hagla, “N+hön g+n+g hon k+jaki an+bu n+ip hag yu wasö n+ñbun?” ö g+la. ²⁹ Hageila, Jisas haga, “K+jaki an+bu rö y+har+ñ hag yuagnaböl; God n+ip sabe g+lö me, höñ arnaböl. Wasö u höñ aragnaböl,” a ga.

*Jisas kauyañ, “Umem uraknabin,” a ga
(Mad 17:22-23; Luk 9:43-45)*

³⁰⁻³¹ Jisas b+ n+pe gau u+ g+, ram m+nönj an+bu arö göm, ram m+nönj Galili añ au amöl g+, b+ yad gau kal+ip manö hag ñ+ aij g+nam, a göm, agam+ij pi göl m+döl g+, kal+ip hag ñ+m+döp. Kal+ip hag

* **9:23:** Mad 21:21; Mak 11:23 * **9:26:** Mak 1:26

ñöm haga, “Bi Ñi nipe nip mumug göm bi r+mnap kalip ñö, nip al pak l+lö, umöm, ñ+n m+höp midöm, ñ+n m+höp nigan u kauyan uraknab,” a ga. * ³² Nipe anig hagö n+ñöl gi, manö il an+bu n+hön, a göm, nip hag n+ñblap u pen p+r+köm, hag n+ñagla.*

Yad nöp bi kub midpin, a göm, manö pen pen hagla

(Mad 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³⁻³⁴ Pen adan an au amöl gi, Jisas bi nipe gau, “Yad nöp bi kub, ne bi kub wasö,” a göl gi, pen pen haglö ara. Am Kapaneam amjaköm, ram raul u amöm, Jisas kalip hag n+ñöm, haga, “Adan an au apöl gi, manö n+hön hagpe auaj+p?” ö ga. Hagö, bi nipe gau manö an+bu hag n+ñöl göm aula u n+ñöm, nable gö, pen hag ñagla. ³⁵ Hag ñageila, Jisas am as+köm, bi nipe unbö m+gan lan gau kalip hagö aueila haga, “N+bi bi kub midn+g göl gau, n+bi bi y+har+ñ wög gi ñ+bal rö midöm, n+bi bi r+mnap kalip magöñhalö wög gi ñöl,” a ga. * ³⁶ Anig hagöm, ñi pai pro ap dapöm mideila an au löm, wabi göl gi, haga, ³⁷ “N+bi bi y+p n+ñ udöm, ñi pai pro i rö añi ap ud aij g+naböl u, ñi u nip nöp wasö, yad abe udnaböl. Pen y+p udnaböl u, y+p nöp wasö, Bapi y+p hag yuö aunö u nip abe udnaböl,” a ga. *

* **9:30-31:** Mak 8:31; 10:32-34; Jon 7:1 * **9:32:** Luk 9:45

* **9:35:** Luk 22:24; Mad 20:25-27; Mak 10:43-44 * **9:37:** Mad 10:40

Nibi bi kotmat hon gagnaböl gau, kale nibi bi niheb hon

(Luk 9:49-50)

³⁸ Pen Jon Jisas niþ haga, “Manö hag ñeb bi. Bi ap hib ne hagöm, kijaki aiön pi hag höñ yuö niñun niþ hagno, ‘Ne bi hon aip j+m ñöl ajagpun u, anig gagmön,’ a gino,” a ga. ³⁹ Hageia, Jisas niþ pen haga, “Niþ niñön giñig wasö giþe? Nibi bi yþ gasi niñöm, hib yad hagöm, nan gagep rö riñnap giñaböl gau, hainö ado göm yþ manö naij hagagnaböl. ⁴⁰ Nibi bi kotmat hon gagnaböl gau, kale nibi bi niheb hon. * ⁴¹ Pen niñim! Nibi bi an, kalöp Jisas bi niþe, a göm, ñig miñ ñilö ñiñnabim u, God kalþ ud aij giñab,” a ga. *

Giñaij gun rö löp, a giñim, niñ aij giñim
(Mad 18:6-9; Luk 17:1-2)

⁴² “Pen nibi bi riñnap apöm, ñi pai yþ niñ udþal gau, kalþ nan si nan naij adö u gi yamlö, kale gasi yþ u hauñ göm, nan si nan naij giñaböl. Nibi bi anig giñig geinaböl u, nöð kabö kub ap uñam u nagþ ud li riñbiköm, dam ñig solwara an au yublap u aij. Pen kamiñ miðdöm, anig giñaij giñaböl u, ilön kub yabiñ udnaböl,” a ga.

⁴³ Jisas anig hagöm haga, “Ñimago ap gö, kale nan si nan naij giñig gabim u, ñimago böñ anib lau riñ gi dö gi yube, böñ lau u nöþ miðdainim. Anig giñim, nan si nan naij anibu gagnabim rö, kamiñ arnabim. Pen ñimago miñhöngöl miðdö, giñaij giñim, ram miñnöñ Hel, mab pör nöþ inmiðdöp au arnabim. * ⁴⁴ Ram miñnöñ anibu,

* **9:40:** Mad 12:30; Luk 11:23

* **9:41:** Mad 10:42

* **9:43:**

Mad 5:30

‘kalip gise pör nöp li m+döl gi,
mab in nöp m+deinab.’

45 “Ma k+id u, u rö nöp. Ma k+id ap gö, kale nan si nan naij g+n+ig gabim u, ma k+id böñ an+ib lau r+ib gi dö gi yube, böñ lau u nöp m+dain+m. An+ig g+mim, nan si nan naij an+ibu gagnabim rö, kam+ij arnabim. Pen ma m+höngöl m+dö, gi naij g+pe, kalöp ram m+nöñ Hel, mab ke inab u yuö, ilön kub udnabim. 46 Ram m+nöñ an+ibu,

‘kalip gise pör nöp li m+döl gi,
mab in nöp m+deinab.’

47 Amgö magö u, u rö nöp. Amgö magö ap gö, kale nan si nan naij g+n+ig gabim u, amgö magö böñ an+ib lau ud gulu gi yube, böñ lau u nöp m+dain+m. An+ig g+mim, nan si nan naij an+ibu gagnabim rö, God ram m+nöñ n+ipe au arnabim. Pen amgö magö m+höngöl m+dö, gi naij g+pe, kalöp ram m+nöñ Hel, mab ke inab u yuö, ilön kub udnabim.

* 48 Ram m+nöñ an+ibu,

‘kalip gise pör nöp li m+döl gi,
mab in nöp m+deinab.’ *

49 “B+it hañ run laulö in dö aij l+nab u rö, God n+ipe n+ibi b+ magöñhalö kalip an+ig unbö rö nöp g+nab.

50 “Dö sol nan dö kal aij yabi+ u pen dö kal n+ipe u arö, aige göl g+mim g+pe, kauyañ dö kal g+nab? An+ib u, kale n+ibi b+ dö kal rö m+dmim, n+ibi b+ r+mnap m+dmagö l+mim, aip agam+ij m+daimim,” a ga. *

* 9:47: Mad 5:29 * 9:48: Ais 66:24 * 9:50: Mad 5:13; Luk 14:34

10

*“Nibi hag yuep aka wasö?” gila
(Mad 19:1-12; Luk 16:18)*

¹ Jisas Kapaneam arö göm, ram m+nöñ Judia an gau amöm, am ñ+g Jodan juöm, böñ lödan ara. Nibi bi gau niñöm, ap magum geila niñöm niþe pör gi+midöp rö kalip manö hag ña.

² Bi Perisi r+imnap, Jisas niñön rö hagnab, a göm, apöm, niþ hag niñöm hagla, “Bi gau niþi udöm, hag yun+g, hag yunaböl aka ne niñön gasi niñban?” ö gila. ³ Hageila, Jisas haga, “Mos+s God Manö kal+i k+iñ r+iöm, kalöp manö niñön haga?” ö ga. ⁴ Hageia hagla, “Mos+s haga, ‘Nibi hag yun+g, ‘Nöp hag yuabin,’ a göm, köp bad ap kal+i k+iñ r+iöm niþ ñöm, hag yun+m,’ a ga,” a gila. * ⁵ Hageila, Jisas haga, “Kalöp manö hag ñö, niñmim, y+iñ+d udagpim u me, Mos+s lo manö an+bu kal+i k+iñ r+iä. ⁶ Pen God ram m+nöñ hadame dagol gi+ la ñ+n u, bi gi+ löm, niþi gi+ löm, ga.

* ⁷ Adö an+bu me, bi gau niþe nap bi aip m+idöm, am niþi udöl gi+, kalip arö göm, ⁸ kale ber m+ihau j+iñ ñöl hanlö hañ roman añ+i l+nab. Hainö ke ke wasö, j+iñ ñöl nöþ m+ideinabil. * ⁹ God hagö, bi niþi udöm hañ roman añ+i l+nab an+bu, bi r+imnap am kalip hag pak as+k ke ke lagöl,” a ga. ¹⁰ An+g hagöm, bi niþe gau aip kauyan ram raul m+igan yan amöm, Jisas niþ manö adö an+bu kauyan hag niñeila. ¹¹ Jisas haga, “Bi ap niþi udöm, hag yuöm, am niþi hain niþbö udnab u, niþe niþi si udep bi. *

* **10:4:** Dud 24:1-4; Mad 5:31 * **10:6:** Jen 1:27; 5:2 * **10:8:** Jen 2:24; Ep 5:31-33 * **10:11:** Mad 5:32

12 Nibi u, u rö nöp, bi udöm, arö göm, am bi hain nibö udnab u, nipe bi si udep nibi,” a ga.

Jisas ñi pai pro gau kalip wabi göm, ñimagö kalip nab+c adö laj la

(Mad 19:13-15; Luk 18:15-17)

13 Nibi bi r+mnap, Jisas ñi pai hon gau ud niñan, a göm, daueila, pen bi nipe gau kalip hag geila. 14 Anig hageila, Jisas niñö, mulu lugö, haga, “Ñi pai pro gau arö gipe, yad aulan. God ram m+nöñ u ñi pai pro an+b gau rö m+dpal. 15 Yad kalöp niñö yabi! hagabin, nibi bi gau, ñi pai pro gau God ram m+nöñ adö laj manö u niñ udpal rö niñ udagnaböl u, God ram m+nöñ nipe au aragnaböl,” a ga. * 16 Anig hagöm, ñi pai pro gau kalip ud wabi göm, ñimagö nipe nab+c kalip adö laj löm haga, “God kalöp abad m+dain+m,” a ga.

Bi nan iru mideia ap

(Mad 19:16-22; Luk 18:18-23)

17 Pen Jisas arö niñöl gi, bi ap gi dö gi apöm, Jisas mideia i! au kugom y+möm, haga, “Manö hag ñeb bi aij yabi! Yad niñön gem pör m+dep u udnabin?” ö ga. 18 Hageia, Jisas haga, “Yip niñön ginig, ‘Bi aij yabi,’ a gipan? Nibi bi ap aij m+dagpal; God añi me aij m+döp. 19 Pen ne God lo manö u niñban: ‘Wip alagmim; nibi si bi si gagmim; nan si udagmim; manö kub hagmim piral hagagmim; manö piral hagmim nibi bi r+mnap nan kale gau pi! gi udagmim; name nap hagmil adö u rö nöp niñmim, hain gi+mim,’ ” a ga.
*

* 10:15: Mad 18:3 * 10:19: Eks 20:12-17; Dud 5:16-20

20 Jisas anig hagö, bi anibu Jisas nip haga, “Manö hag ñeb bi. Yad ñi pro nöp midem, lo manö anib gau magöñhalö niñöl gi midpin,” a ga. 21 Hagö, Jisas nip niñöm, midmagö löm, haga, “Ne nan añi ap nöp gagpan. Ne ammön, nan ne niñön niñön midöp gau sikim gi, mani udmön, nibi bi nan midagöp gau kalip ñimön. Anig gimön me, nan aij ne u mideinab God ram minöñ kumi kabö adö lañ au. Hagpin rö gimön, aumön, yad aip ajaiul,” a ga. 22 Anig hagö, bi anibu nan nipe iru mideia rö, mög gö, gasi mlö yabıl löl gi ara. 23 Jisas bi nipe gau kalip niñ giğabö göm haga, “Nibi bi nan iru mideinab gau uñham yabıl God nibi bi nipe midlö, kalip udöm ram nipe au abad mideinab,” a ga. 24 Anig hagö, bi nipe gau manö anibu niñöm, gasi iru nöp niñöl niñöl göm, Jisas kalip kauyañ haga, “Ñi pai yad gai i, manö hagabin i niñim. God ram minöñ u uñham arep rö midöp! 25 Kaj kamel gau kalı mauöt nagı yubal migan u arnig, uñham arnaböl u pen nibi bi uıpö kılno mani nan gau iru midöp gau, God ram minöñ nipe au uñham yabıl arnaböl,” a ga.

26 Jisas anig hagö, bi nipe gau aiö yabıl göm, pen hag niñöl hag niñöl göm hagla, “Anib u, an rö pör midep u udnab?” ö gıla. 27 Hageila, Jisas kalip niñöl gi haga, “Nibi bi gau ke göl rö lagöp; God nöp me niñön niñön ginig, ginim rö nöp midöp,” a ga. 28 Pen Pida Jisas nip haga, “Nöñ! Hon ne aip ajöl gi, nan hon gau magöñhalö arö gıpun,” a ga.

29 Hageia, Jisas haga, “Yad kalöp niñö yabıl hagabin, nibi bi yıp gasi niñöm, manö aij yad wög u ginig, ram minöñ kale arö göm aka, niñin

nimam kale gau arö göm aka, nime nap kale gau arö göm aka, ñi pai kale gau arö göm aka, wög adiᅇ kale gau arö göm, wög yip geinaböl u, ³⁰ God kalip ud aij ginab. Kalip abad midö, minöᅇ naböᅇ adö it i mideinaböl ñin u, ram, niñin nimam, nime nap, ñi pai, wög adiᅇ kale iru yabiᅇ mideinab. Pen ñin rimnap nibi bi rimnap gau, kalip nibi bi yad pig midpal u niᅇöm, kalip gi naij ginaböl. Hainö pen God kalip dam ram minöᅇ nipe au ud arö, nipe aip pör nöᅇ mideinaböl. ³¹ Pen nibi bi uri nöᅇ araböl gau, hainö iru nöᅇ jöl adö yabiᅇ gau mideinaböl. Pen nibi bi uri jöl adö yabiᅇ gau midpal gau, hainö iru nöᅇ nöᅇ am mideinaböl,” a ga. *

*Jisas kauyaᅇ, “Umem uraknabin,” a ga
(Mad 20:17-19; Luk 18:31-34)*

³² Pen kale Jerusalem amöl gi, Jisas nöᅇ ga; bi nipe gau hain göm, gasi mlö mlö niᅇöl gi areila niᅇöm nibi bi hain aueila gau niᅇöm piñiᅇ gila. Jisas pen bi nipe unbö migang laᅇ gau kalip nöᅇ uᅇ gi, goᅇ au amöm, nan niñön nip ginig ga u kalip hag ña. * ³³ Jisas haga, “Hon Jerusalem arno niᅇöl gi, bi ap Bi Ñi nipe nip kain gi dam, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe ñimagö kalip ñö, nip manö kub hagöm, ‘Bi anibi nip al pak lep,’ a göm, ud bi Juda wasö gau kalip ñinaböl. ³⁴ Ñilö, nip hag juöm, kiñu alöm, nagᅇ ud paköm, dam böᅇ nöᅇ al pak lölö umnab. Pen ñin miñöp midöm, ñin miñau niᅇgaᅇ u kauyaᅇ uraknab,” a ga.

* **10:31:** Mad 20:16; Luk 13:30 * **10:32:** Mak 8:31; 9:31

*Jems aip Jon aip b+ kub m+ daiul, a g+ gas+ u n+ ñlō
(Mad 20:20-28)*

³⁵ Sebedi ñ+ n+pe m+hau, Jems aip Jon aip apil Jisas n+p haglō, “Manō hag ñeb b+, hol m+hōñ nōp manō ap hag n+ñlo, ne yau a g+mōn g+nabōn u aij,” a g+lō. ³⁶ An+g hagailō, Jisas kal+p haga, “Kale y+ip hag n+ñn+g gabil an+bu, yad kalöp n+hōn g+n+am?” ö ga. ³⁷ Hageia haglō, “Hainō ne mailō aij ke halō m+dmōn, ram m+nōñ magōñhalō kiñ rö abad m+deinabōn ñ+n u, hal+p m+hōñ, b+ ap ud ñ+magō y+j+g bōñ lau adō l+mōn, b+ ap ud ñ+magō s+dagō bōñ lau adō lö, as+ik m+daiul,” a g+lō. ³⁸ An+g haglō, Jisas haga, “Kale m+hōñ n+ñ aij g+mil hagagabil. Ñ+g as+ yad ñ+ñnabin u kale m+hōñ u rö nōp ñ+ñnabil? Yad ñ+g paknabin u, kale m+hōñ u rö nōp paknabil?” ö ga. * ³⁹ Hageia, “Yau, an+g g+nabul,” a g+lō. Hagailō, Jisas haga, “N+ñjō hagabil. Ñ+g yad ñ+ñnabin u, kale m+hōñ u rö nōp ñ+ñnabil; ñ+g paknabin u, kale m+hōñ u rö nōp paknabil u pen * ⁴⁰ ñ+magō y+j+g yad bōñ lau an m+deinab, ñ+magō s+dagō yad bōñ lau an m+deinab u yad hagagnabin; u bapi nan n+pe; n+pe ke n+ñjōb rö g+nab,” a ga.

⁴¹ Pen Jisas b+ n+pe unbō s+duñ lañ manō an+bu n+ñlō, kal+p mulu lugō, Jems Jon b+ m+hau kal+p hag g+la. ⁴² An+g g+lō, Jisas kal+p magōñhalō hagō aueila haga, “Kale n+ñbim, Juda n+ibi b+ wasō gau, kiñ kale klō göm abad m+dpal; b+ kub kale manō n+hōn n+hōn hagnaböl u n+ñjōm ana udöm hain g+naböl me. * ⁴³ Pen kale g+pal rö g+gmim. B+

* **10:38:** Mak 14:36; Luk 12:50 * **10:39:** Ap 12:2; Rep 1:9

* **10:42:** Luk 22:25-26

an bî kub mîdainîm u, bî pro rō mîdōm, nîbi bî rîmnap kalîp wög gî ñeb bî rō mîdainîm. *
 44 Bî an bî kub yabîl mîdainîm u, bî pro ramō gau rō mîdōm, nîbi bî rîmnap kalîp magōñhalō nagî wög gep bî ap rō mîdainîm. 45 Bî Ñî nîpe u, nîbi bî gau kale wög yîp gîlañ, a gōm, auaga; wög kalîp gî ñî damem, hainō nan si nan naij gîpal adō u hajî gî umnö, nîbi bî iru nöp kamîñ aröl, a gōm, aua,” a ga.

*Jisas amgö we ga bî ap gö, amgö ñîl nîña
 (Mad 20:29-34; Luk 18:35-43)*

46 Jisas bî nîpe gau aip daun kub Jeriko amjakla. Kale Jeriko arîk arnîg, nîbi bî iru yabîl nöp aip arla. Bî Dimeas ñî nîpe Badimeas amgö we ga u, mani ñîm, a gōm, asîb hagöl gî, adan goł au asîk mîdeia. 47 Asîk mîdō nîñöl gî, “Jisas bî Nasared nîbö u auab,” a gîlō nîñöm, nîpe wiñ alöm haga, “Jisas, Depid Ñî nîpe, yîp mög nîñmön!” a ga.

48 Hageia, nîbi bî gau nîp hag gōm hagla, “Manō hagagmön! Agamîj mîd!” a gîla. Anîg hagla u pen nîpe agamîj mîdōm wasō, meg magō dap ranöm wiñ kub alöm haga, “Depid Ñî nîpe, yîp mög nîñmön!” a ga. 49 Hageia, Jisas söl anîb au pîdōñ gōm haga, “Nîp wiñ albe, aui auañ,” a ga. Hagö, nîbi bî gau bî amgö we u nîp hagla, “Jisas nöp wiñ alab. Urakmön gasî halō aumön,” a gîla. 50 Hageila, wañîj mîlōbö nîpe u ud ju yuöm, yîñîd nöp uraköm, Jisas mîdeia au ara. 51 Areia, Jisas nîp haga, “Yîp nîhön gañ, a gîmön, auabön?” ö ga. Hageia haga, “Manō hag ñeb bî. Amgö u

* **10:43:** Mad 23:11; Mak 9:35

kauyan n+ɨnam, a gem, auabin,” a ga. ⁵² Hageia, Jisas haga, “Jisas y+ɨp gö kam+ɨn l+ɨnab, a g+mön, n+ɨn udpan u rö, me ne kam+ɨn löp, gö ne aru,” a ga. An+g hagö n+ɨöl g+ɨ, magö an+bu nöp amgö ñ+ɨl n+ɨöm Jisas aip ara. *

11

*Jisas ud an an löm Jerusalem arla
(Mad 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)*

¹ Jisas bi n+ɨpe gau aip am am Jerusalem söl söl göl g+ɨ, Olip Dum, ram r+ɨg aglö Bedpagi Bedani a gal u amjaköm, Jisas bi n+ɨpe m+ɨöp hagöm haga, ² “Ram m+ɨnön m+ɨgan lödan ammil n+ɨnabil, kaj donki marep n+ɨbi bi ud ajagpal ap ad+ɨk l+ɨlö m+ɨdeinab. N+ɨmil, hub+ɨk daumil. ³ N+ɨbi bi r+ɨmnap kalöp n+ɨhön g+ɨn+g an+g gabil, a gaiöl, hagamil, ‘B+ɨ Kub wög ap göm, kauyan yuö, aunab,’ a g+mil,” a ga. ⁴ An+g hagö, ammil n+ɨlö, kaj donki marep ap adan au ram ajön il got au nag+ɨ ad+ɨk l+ɨlö m+ɨdeia. Hub+ɨk g+ɨlö n+ɨöl g+ɨ, ⁵ n+ɨbi bi yöp söl an+ɨb au m+ɨdeila gau hagla, “N+ɨhön g+ɨn+g kaj donki marep an+ɨbu hub+ɨk gabil?” ö g+ɨla. ⁶ Hageila, Jisas haga rö nöp hagailö, yau a g+ɨlö, ⁷ kaj donki marep an+ɨbu dam Jisas m+ɨdeia au apil, waɨj m+ɨlö kub kale ud jumil, kaj donki adö lan lailö, Jisas adö an+ɨbu as+ɨka. ⁸ N+ɨbi bi gau iru nöp, waɨj m+ɨlöbö kale gau ud juöm, adan majö adö au l+ɨla; r+ɨmnap mab uɨan gau ud hak dap l+ɨla. ⁹ An+g göm, n+ɨbi bi n+ɨp nöd g+ɨla gau abe, n+ɨp hain g+ɨla gau abe, wiñ alöl g+ɨ hagla,
“God hib n+ɨpe hagno adö aran!

* **10:52:** Mak 5:34

Bi Kub bi nipe yuö auab i;

God nip abad aij ginim. *

¹⁰ Bac Depid kin midöm nibi bi abad midmidöp
rö,

nipe hanip ginab!

God hib nipe hagno adö araŋ!” a gila.

¹¹ Jisas anig göm, Jerusalem aramöm, God sabe
gep ram raul u amöm, nan gau niŋ ajö niŋöl gi,
sidö wad arö niŋöl gi, bi nipe unbö miŋan laŋ
gau aip ram riŋig aŋlö Bedani arla.

Mab niŋeb ap magö pilaga

(Mad 21:18-19)

¹² Ruö pen, Bedani nibö ado gi adan aŋ au apöl
gi, Jisas nip kiyö la. ¹³ Kiyö lö, milö yijig niŋa
mab uŋem ap mideia. Magö rimnap pilöm midöp
aka göm, amöm niŋa, magö pilaga; mab uŋaŋ nöp
mideia. Pen nihön: magö pilep niŋ u auaga. *

¹⁴ Anig gö, Jisas mab anibu haga, “Hainö nibi bi
rimnap mab magö ne u niŋagnaböl,” a ga. Bi nipe
gau manö haga anibu niŋla.

*God sabe gep ram nan sikim geila gau, Jisas
kalip hag höŋ yua*

(Mad 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹⁵ Jisas bi nipe gau uŋ gi, Jerusalem amöm,
God sabe gep ram raul amöm niŋa, nibi bi gau
sikim göl gi, mani yimjiköl gi mideila. Anig geila,
mani yimjik geila abaŋ bad gau ud ado göm,
yaur dap lilö rauöl gi mideila mab po gau ud
ado göm, nibi bi sikim göl gi, nan rauöl gi, ram
raul anibu mideila gau, kalip ridik gi höŋ yua.

* **11:9:** Sam 118:25-26 * **11:13:** Luk 13:6

16 Ridiḱ gi hōḡ yuöm haga, “Nan riḱnap dap God sabe gep ram kabö waryö giḡabö göl miḱdöp aḡ i padiagmim,” a ga. 17 Anḡ hagöm haga, “God Manö u kalḱ kḱiḱ riḱöm hagla, ‘God hagöp, “Ram yad u, niḱbi bi ram miḱnōḡ gau gau magōḡhalö apöm, yiḱp sabe giḱnaböl,” a göp,’ a giḱla. Pen kale anḡ gajim, bi nan si ud pi göl miḱdpal ram ap rö löp,” a ga. *

18 Anḡ hagö, bi God niḱp nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ḱeb bi gau abe, manö anḱbu niḱöm, niḱp al pak lun, a giḱla. Pen niḱbi bi gau magōḡhalö manö niḱp u niḱöm aiö giḱla rö me, Jisas niḱp piḱniḡ göm, aigöl gun niḱp al pak lun, a göm, gasḱ u ulḱai niḱ miḱdeila. * 19 Ram duga magö u, Jisas bi niḱpe gau aip Jerusalem arö göm arla.

*God niḱp gasḱ aḱi niḱmim hag niḱbe, hag niḱnabim rö giḱnab
(Mad 21:20-22)*

20 Ruö siḱb halö adan aḡ au amöl gi niḱla, mab uḱem Jisas hag ga u iḱ halö böḡ nöp miḱlep gi miḱdeia. 21 Anḡ ga niḱöm Pida haga, “Manö hag ḱeb bi, nōḡ! Uḱem mab rol hag gaina i miḱlep gi lugöp!” a ga. 22 Hageia, Jisas haga, “God niḱp niḱ udmim. 23 Yad kalöp niḱjö hagabin, hon hagno God u rö nöp giḱniḱm, a giḱmim, gasḱ miḱhöp wasö gasḱ aḱi niḱmim, dum ilö anḱbi ‘Niḡ solwara aḡ au daḡ gi dam pak,’ a giḱnabim u, hagnabim rö giḱnab. * 24 Anḱb u me, God niḱp hagnabun rö giḱnab, a giḱmim, gasḱ aḱi niḱmim hag niḱbe, hagnabim

* 11:17: Ais 56:7; Jer 7:11 * 11:18: Mak 14:1 * 11:23: Mad 17:20

rö gɨnab. * ²⁵ Pen God nɨp sabe gɨnɨg gɨmim, nɨbi bɨ rɨmnap kalöp gɨ naj gɨpal gau nɨŋmim arö gɨmim nɨŋöm Nap kale kumi kabö adö laŋ mɨdöp u, nan si nan naj kale gɨpim gau nɨŋöm arö gɨnab.

* ²⁶ Pen nɨbi bɨ rɨmnap kalöp gɨ naj gɨpal gau nɨŋmim arö gagnabim u, Nap kale kumi kabö adö laŋ mɨdöp u, nan si nan naj kale gɨpim gau u rö nöp nɨŋöm arö gagnab.

*“Nöp an hagö anɨg gɨ ajabön?” ö gɨla
(Mad 21:23-27; Luk 20:1-8)*

²⁷ Pen Jisas bɨ nɨpe gau aip kauyaŋ Jerusalem apjaköm, nɨpe God sabe gep ram raul gau gɨ ajö nɨŋöl gɨ, bɨ God nɨp nan sabe gep bɨ kub gau abe, bɨ lo manö hag ñeb gau abe, bɨ manö ud asɨkep gau abe, Jisas mɨdeia au apöm hagla, ²⁸ “Nöp an, anɨg gɨmön, a gö, gɨ ajabön?” ö gɨla. ²⁹ Hageila, Jisas pen haga, “Yad kalöp manö ap hag nɨŋnö, yɨp hag ñeinabim u, yad pen yad an hagö gɨ ajabin u, kalöp hag ñɨnabin. ³⁰ Jon nɨbi bɨ gau kalɨp ñɨg pak ña u, God hagö ñɨg pak ña aka gasɨ nɨpe ke nɨŋöm ñɨg pak ña? Yɨp hag ñɨbe, nɨŋɨn!” a ga.

³¹ Anɨg hagö, kale ke hag nɨŋ hag nɨŋ göm hagla, “Hon hagnabun, ‘God hagö, Jon nɨbi bɨ gau kalɨp ñɨg pak ña,’ a gɨnabun u, hanɨp hagnab, ‘Anɨb u, nɨhön gɨnɨg Jon manö nɨpe u nɨŋ udagpim?’ ö gɨnab. ³² Pen hon hagnabun, ‘Jon gasɨ nɨpe ke nɨŋöm kalɨp ñɨg pak ña,’ a gɨnabun u, hanɨp nɨhön gɨnab?” ö gɨla. Pen nɨhön: nɨbi bɨ gau magöŋhalö, God hagö, Jon wög nɨpe gɨmɨdöp a göm nɨŋmɨdal u me, Juda bɨ kub anɨb gau pɨñɨŋ

* **11:24:** Mad 7:7 * **11:25:** Mad 6:14-15

göm manö ke ap hagagla. ³³ Gasî anîbu niñöm hagla, “Hon niñagpun,” a gîla. Anîg hageila, Jîsas kalîp pen haga, “Kale yîp pen hag ñagpim rō, yîp an hagō gî ajabin u, kalōp u rō nōp pen hag ñagnabin,” a ga.

12

Juda nîbi bî gau kale God bî nîpe gau kalîp gî naij gîla, a ga

(Mad 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Jîsas pen kalîp manö adō ap hod rîkōm haga, “Bî ap waryō göm, nagî wain wōg u gî yîmōm, wain magō pak hib jakep, a göm, miñgan ap gî lî aij gî nab. Nîbi bî apōm nagî magō si udnabōl u niñ mîdaiun, a göm, ram gîlan gî mîlō kub ap göm, bî rîmnap kalîp hagnab, ‘Kale nagî wain wōg yîp u abad mîdmim, hainō pîlōm po gö, yîp rîmnap, kale rîmnap udmim,’ a göm, ram mînōñ mîlō gau arnab. * ² Wain magō po gî nab magō u, bî nîpe ap hag yuōm, hagnab, ‘Wain magō yîp rîmnap ñîlō daumōn!’ a gî nab. ³ Hagō, amjakō, bî wōg gî nabōl gau, nîp ud pak pak lōm, yîharîñ nōp hag yunabōl. ⁴ Anîg gîlō, bî wain wōg nap nîbō u bî ap pen hag yunab. Amjakō, nîp nabîc lan pakōm, gî naij yabîl gî nabōl. ⁵ Anîg gîlō, bî wain wōg nap nîbō u, bî ap pen yuō arō, nîp bōñ nōp al pak lî nabōl. Bî rîmnap iru nōp yuō, anîb unbō nōp göl gî, rîmnap mîñu magō pak nabōl, rîmnap bōñ nōp al pak lî nabōl. ⁶ Anîg gîlō gîlō me, bî wain wōg nap nîbō u bî nîpe ap mîdageinab; ñî mîdmagō nîpe añî mîdeinab u, manō nîpe u

* **12:1:** Ais 5:1-2

udnaböl, a göm, yuö arnab. ⁷ Pen amjakö, nibi bi wain wög gi mideinaböl gau niñöm hagnaböl, ‘Ñi auöp i, bi wain wög nap nibö u ñi nipe auöp. Anib u, nip al pak lun me, nan nipe udnim rö gau hon udnabun,’ a ginaböl. ⁸ Anig hagöm, ñi anibu nip böñ nöp al pak löm, dam höñ gau ud yunaböl. * ⁹ Anig geinaböl, bi wain wög nap nibö u apöm, niñön ginab? Nipe apöm, nibi bi wain wög geinaböl anib gau kalip al pak löm, nibi bi rimnap kalip hagö, wain wög anibu abad mideinaböl,” a ga.

¹⁰ Anig hagöm kalip haga, “God Manö kali kliš riköm hagla,

‘Bi ram gep gau kabö milö arö gila u,

kabö anibu nöp mñi ram padö añ yan u

binig ñöl midöp. *

¹¹ Bi Kub anig ga u,

hon niñun aij a gabun,’ a gila,” a ga.

¹² Jisas anig hagö, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb gau abe, bi manö ud asikep gau abe, hanip nöp hagab, a göm, nip sisi udun, a gi niñla u pen nibi bi gau kalip piñiñ göm, arö gila.

“Dakis ñeb aka ñagep?” ö gila

(Mad 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ Pen hainö Juda bi kub anib gau, bi Perisi rimnap aip, Herod bi nipe rimnap aip kalip hagla, “Kale Jisas midöp au ammim, nip manö rimnap hag niñbe, nipe niñön dui manö hageinab, nip dam nagil inabun,” a gila. * ¹⁴ Anig

* **12:8:** Hib 13:12 * **12:10:** Sam 118:22-23 * **12:13:** Mak 3:6

hageila, Jisas m̄ideia au amöm, hagla, “Manö hag ñeb b̄i. Hon n̄iᅇbun ne b̄i n̄iᅇö yab̄iᅇ nöp hagpan. B̄i kub gau abe, n̄ibi b̄i ȳiᅇariᅇ gau abe, kal̄ip n̄iᅇmön p̄iᅇiᅇ gagpan. God hagöp rö nöp n̄iᅇmön, n̄ibi b̄i gau kal̄ip ȳijig göl nöp hag ñ̄iban. An̄ib u, han̄ip hag ñ̄i! Hon Juda n̄ibi b̄i lo gau aigöl ḡi m̄idöp? Gapman b̄i kub Sisa u n̄ip dak̄is ñeb aka ñ̄agep?” ö ḡila. ¹⁵ An̄ig haglö, Jisas manö piral hageila u n̄iᅇöm haga, “N̄ihön ḡin̄ig, manö dui hagar̄ a ḡimim, ȳip manö piral an̄ibu hagabim? Mani magö ap daube, yad n̄iᅇin̄,” a ga. ¹⁶ Hagö, dap ñ̄ilö n̄iᅇöm haga, “Mani ba u, b̄i an mulu ad̄iᅇ u m̄idöm, an hib u m̄idöp?” ö ga. Hageia hagla, “B̄i kub Sisa u nöp,” a ḡila. ¹⁷ Hageila, Jisas haga, “Sisa nan n̄ipe m̄idain̄im u Sisa n̄ip ñ̄imim; God nan n̄ipe m̄idain̄im u God n̄ip ñ̄imim,” a ga. An̄ig hagöm, manö piral kale u dauba ḡi aij ga an̄ibu n̄iᅇöm, aiö yab̄iᅇ ḡila. *

N̄ibi b̄i umöm uraknaböl
(*Mad 22:23-33; Luk 20:27-40*)

¹⁸ Sadyusi n̄ibi b̄i gau, n̄ibi b̄i umöm, urakagnaböl, a göm, n̄iᅇm̄idal rö, rimnap Jisas m̄ideia au apöm hagla, * ¹⁹ “Manö hag ñeb b̄i. B̄i God manö hagep Mos̄is, manö ap han̄ip kal̄i kliñ r̄iköm haga, ‘B̄i ap n̄ibi udöm, ñ̄i pai r̄iköm wasö, ȳiᅇariᅇ umeinab u, n̄imam n̄ipe ap pen n̄ibi kar̄iᅇ an̄ibu udöm, mam uma u ñ̄i pai n̄ipe u, a göm, r̄iknab,’ a ga. * ²⁰ An̄ib u, b̄i iᅇ halö unbö m̄idun j̄iᅇ u m̄ideinaböl. N̄imam nöd n̄ibi udöm, ñ̄i pai r̄iköm wasö, ȳiᅇariᅇ umnab.

* **12:17:** Ro 13:7 * **12:18:** Ap 23:8 * **12:19:** Dud 25:5

21 Umö, nîmam yîgwö aŋ nîbö u pen nîbi anîbu nîp udöm, u rö nöp ñî pai rîkôm wasö, yîharîŋ umnab. Anîg gö, nîmam yîgwö nîgaŋ nîbö u pen nîbi anîbu nîp udöm, u rö nöp ñî pai rîkôm wasö, yîharîŋ umnab. 22 Anîg gi dam dam, nîmam unbö mudun jîŋ u ñî pai rîkôm wasö, magöŋhalö yîharîŋ umnaböl. Hainö nîbi u u rö nöp umnab. Pen nîbi bî umöm uraknaböl, a gi pan u, 23 nîbi aŋî ap bî nîpe unbö mudun jîŋ lî nab anîbu, hainö nîmam maî aip nîbi nîpe mîdeinab?” ö gi la.

24 Hageila, Jisas haga, “Kale God Manö kalî kliñ rîkla u abe, God klö nîpe u abe nîŋagpim rö, gasî nîŋö nîŋagpim. 25 Nîbi bî umbal gau uraknaböl ñî n u, God ejol nîpe gau mîdpal rö mîdöm, bî gau nîbi udagnaböl; nîbi gau bî udagnaböl. 26 Pen nîbi bî kauyaŋ urakagnaböl, a gi pim u, Mosîs mab pro in nöp mîdeia aiud kalî kliñ rîka u nîŋagpim rö löp. God, mab ineia aŋ au mîdöm, Mosîs nîp haga, ‘Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale me, yad mîdpin,’ a ga. Anîb u, bac bî nöd umla gau kalîp hagöm, ‘God kale mîdpin,’ a ga. Pen kale hagpim rö, nîbi bî gau umöm, böŋ nöp umblap u, God nîpe, ‘Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale mîdpin,’ a gagböp. * 27 Nîbi bî kamîŋ mîdpal aka umbal u, God nîŋöb kale magöŋhalö kamîŋ mîdpal. Kale nîŋ aij gagpim me, böŋ nöp umbal, a gi mim, nîŋbim,” a ga.

God lo manö kub yabî u

(Mad 22:34-40; Luk 10:25-28)

28 Bî lo manö hag ñeb bî ap, Jisas Sadyusi nîbi bî gau kalîp hag aij ga u nîŋöm, apöm nîp hag nîŋöm

* 12:26: Eks 3:2,6

haga, “Lo adö mai kub yabiŧ?” ö ga. * 29 Hageia, Jisas haga, “Lo kub yabiŧ u, God Manö u kaliŧ kliñ riköm hagla, ‘Isrel niŧbi bi niŧjim! Bi Kub hon God, niŧpe añi nöŧ Bi Kub miŧdöp. * 30 Miŧdmagö ne u magöŧhalö, gasi riŧmiŧd ne u magöŧhalö, klö ne u magöŧhalö udmön, God Bi Kub ne u niŧp miŧdmagö liŧmön,’ a giŧla. 31 Manö kub yabiŧ ap, God Manö u kaliŧ kliñ riköm hagla, ‘Ne ke miŧdmagö liŧban rö, niŧbi bi gau kalip u rö nöŧp miŧdmagö liŧmön,’ a giŧla. Lo manö gau magöŧhalö, lo aniŧb miŧhau me lo kub yabiŧ miŧdöp,” a ga. * 32 Hageia, bi lo manö hag ñeb bi u haga, “Manö hag ñeb bi. Ne niŧjö yabiŧ hagpan, God añi me Bi Kub yabiŧ miŧdöp; niŧpe rö riŧmnap miŧdagpal. 33 Hon God niŧp nan pak sabe gi ñiŧnabun aka nan pak sabe gi ñi böŧj nöŧp launabun u nan kub wasö. Nan kub yabiŧ me, miŧdmagö hon u magöŧhalö, gasi riŧmiŧd hon u magöŧhalö, klö hon u magöŧhalö udun, God Bi Kub u niŧp miŧdmagö lun; hon ke miŧdmagö liŧbun rö, niŧbi bi gau kalip u rö nöŧp miŧdmagö lun,” a ga. * 34 Aniŧg hageia, Jisas bi u, niŧpe gasi niŧj aij yabiŧ göm hagöp, a göm, niŧp haga, “Ne God bi niŧpe ap miŧdmön rö löp,” a ga. Jisas pen manö niŧjö yabiŧ gau nöŧp hageia u niŧjöŧm, niŧbi bi niŧjmideila gau piŧñiŧj göm, hainö manö piral gau niŧbö niŧp neb neb göm hagmiŧdal rö, riŧmnap halö niŧp hag niŧŧagla.

Krais niŧpe bi an?

(Mad 22:41-46; Luk 20:41-44)

* 12:28: Luk 10:25-28 * 12:29: Dud 6:4-5 * 12:31: Lep 19:18 * 12:33: Dud 4:35; 1Sa 15:22; Hos 6:6

³⁵ Jisas God sabe gep ram au n̄ibi b̄i gau kal̄ip manö hag ñi m̄idöl gi, n̄ibi b̄i gau kal̄ip haga, “B̄i lo manö hag ñeb b̄i gau n̄ihön gi n̄ig hagpal, ‘Krais u n̄ipe Depid ñi n̄ipe nöp,’ a gi pal? ³⁶ Ana U† u, Depid n̄ip gasi ñö, Depid n̄ipe ke kali k̄liñ riköm haga,

‘B̄i Kub n̄ipe B̄i Kub yad u n̄ip haga,

“Ne ñimagö yijig yad lau adö m̄idmön, yad n̄ibi b̄i kołmał ne gau

kal̄ip ma mo ne gau l̄inabin,” a ga, a ga. *

³⁷ An̄ib u, Depid n̄ipe ke Krais n̄ip ‘B̄i Kub yad’ a ga. Pen Krais Depid ñi n̄ipe m̄idböp, n̄ip ‘B̄i Kub yad’ a gagböp,” a ga. Jisas manö ił an̄igöl n̄iñöm hag aij ga rö, n̄ibi b̄i iru yabił m̄ideila gau manö n̄ip u ñiñi löl gi n̄iηla.

B̄i lo manö hag ñeb b̄i gau gi pal rö gagmim, a ga

(Mad 23:1-36; Luk 11:37-54; 20:4)

³⁸ Jisas n̄ibi b̄i gau kal̄ip manö hag ñöl gi haga, “B̄i lo manö hag ñeb b̄i gau kal̄ip n̄iη aij gi mim. Kale gi pal adö u, wałij m̄ilö kub gau löm, maker gau arno, n̄ibi b̄i gau, auabim e, gi lö, hib hane i adö laη m̄ideian, a göm, gasi u n̄iηbal. ³⁹ Pen Juda magum gep ram u arno, han̄ip ka adö aij aij b̄i kub asikpal adö u asikmön, a gi naböl, a göm, gasi u n̄iηbal. N̄ibi b̄i nan kub ñiηbal aη u, u rö nöp, n̄ibi b̄i amgö ilö adö au asikno, han̄ip n̄iñöm, hon b̄i gep hib m̄idöp, a gi naböl, a göm, gasi u n̄iηbal.

⁴⁰ B̄i lo manö hag ñeb b̄i gau, n̄ibi pałpał ram nan kale gau nan hon rö laη, a göm, pił gi u dpał. God n̄ip sabe gi nabun u, n̄ibi b̄i n̄iηöl, a göm, manö

* **12:36:** Sam 110:1

m̄lō kub piral piral adō r̄imnap nōp gau hagpal. An̄ig ḡipal u, hainō God kalpe ilōn kub unbō ke yab̄it̄ ñ̄inab,” a ga.

N̄ibi kañit̄ ȳim gep rō marap God n̄ip nan kub ñ̄a

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Jisas God sabe gep ram mani dap ñ̄im̄idal m̄igan s̄öl au as̄ik m̄id̄öm n̄iṅa, n̄ibi b̄i gep gau, mani iru nōp dap yula. ⁴² Pen n̄ibi kañit̄ mani m̄idageia ap, mani āt̄i magō pro m̄ih̄öp dap yua. ⁴³ An̄ig ga n̄iṅöm, Jisas n̄ipe b̄i n̄ipe gau hagō aueila haga, “Yad kalöp n̄iṅō yab̄it̄ hagabin, n̄ibi b̄i gau kale mani pro ñ̄ibal, pen n̄ibi kañit̄ i mani kub yab̄it̄ ñ̄öb. * ⁴⁴ N̄ibi b̄i mani iru m̄id̄öp gau, mani kale r̄imnap halō iru nōp m̄id̄ö n̄iṅöl ḡi, mani kale God n̄ip r̄imnap nōp dap ñ̄ibal; pen n̄ibi kañit̄ i, mani n̄ipe magō m̄ih̄öp m̄idaj̄ip u magōṅhalō dap ñ̄öb. N̄ipe nan rau ñ̄iṅeb mani ap m̄idagöp. An̄ig ḡöp u, God n̄iṅō, n̄ibi b̄i r̄imnap pro ñ̄ibal u pen n̄ibi kañit̄ i kub yab̄it̄ ñ̄öb,” a ga.

13

God sabe gep ram wał ḡinab, a ga

(Mad 24:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Jisas God sabe gep ram u arō ḡöm hōṅ arō n̄iṅöl ḡi, b̄i n̄ipe ap n̄ip haga, “Manō hag ñ̄eb b̄i. Kabō aij udöm, ram aij ḡila i nōṅ!” a ga. ² Hageia, Jisas haga, “Ne kabō ram kub an̄ibu n̄iṅō, aij gō hagabön ar? Hainō ram an̄ib i pa jō ma jō ḡi yulō,

* **12:43:** 2Ko 8:12

kabö ap, kabö ap adö au midageinab; böñ nöp pïral yunab,” a ga. *

*Miñör ugalöm uþham mideinaböl, a ga
(Mad 24:3-14; Luk 21:7-19)*

³ Jisas anig hagöm, God sabe gep ram u arö göm, Olip Dum ara. God sabe gep ram u nö lau midöp, Olip Dum nö lai midöp. Jisas Olip Dum au asik midö niñöl göm, Pida, Jon, Jems, Edru kale yam apöm niþ hagla, ⁴ “Nan hagajan u, ñin mai rö ginab? Pen nan niñön rö gö niñun hagnabun, ‘Nan anib gau miñi ginig gab,’ a ginabun?” ö gila. ⁵ Hageila, Jisas kalip haga, “Niñ aij gimim, manö piral haglö udagmim! ⁶ Niñi bi iru nöp apöm, pir alöm, hib yad u udöl gi, hagnaböl, ‘Yad Jisas nöp auabin,’ a ginaböl. Anig haglö, niñö hagaböl, a gimim, niñagmim. ⁷ ‘Ram miñöñ gai i pen pen gaböl, ram miñöñ gau pen pen gaböl,’ a gaiöl, gasi iru niñagmim. Nan anib gau ginab u pen uri ram miñöñ it i nan gau magöñhalö pis ginab, a gimim, gasi u niñagmim. ⁸ Niñi bi miñan riñnap uraköm, niñi bi miñan riñnap aip pen pen ginaböl. Kiñ miñan riñnap uraköm, kiñ miñan riñnap aip pen pen ginaböl. Ram miñöñ gau magöñhalö munmon udöm, kiyo kub yabiñ apöm ginab. Nan ginab anib gau, niñi gau kalip nöd ñi pai niñajip, hainö ñi pai rikpal rö u ginab. ⁹ Pen kale niñ aij gimim midaimim. Niñ riñnap kalöp dam Juda kansol bi gau kalip ñilö, manö kub hagnaböl. Niñ riñnap, Juda magum gep ram raul gau, ur udöm, kalöp paknaböl. Niñ

* 13:2: Luk 19:44

rɪmnap, Jisas bɪ nɪpe, a gɔm, kalɔp dam gapman bɪ kub abe kiŋ abe mɪdeinabɔl au amɔm, manɔ kub hagnabɔl. Pen anɪg ud araiɔl u, manɔ aij yad u gapman bɪ kub gau abe, kiŋ gau abe kalɪp hag ñɪnabim. * 10 Pen nɔd manɔ aij yad u, nɪbi bɪ ram mɪnɔŋ ke gau gau magɔŋhalɔ hag ñɪlɔ arnab nɪŋɔm ñɪn hain hagpin u aunab.

11 “Pen kalɔp manɔ kub hagnɪg ud araiɔl u, manɔ pen aigɔl gɪ hagun, a gɪmim, gasɪ iru nɪŋagmim. Hagnɪg gɪpe nɪŋɔl gɪ, Ana Uɪ kalɔp gasɪ aij ñɔ, hagnabim. Manɔ anɪbu kale ke hagagnabim; Ana Uɪ nɪpe ke hagnab. * 12 Ñɪn anɪbu, mam bɪ gau urakɔm, mam rɪmnap kalɪp al paklaŋ, a gɔm, kain gɪ dam bɪ manɔ nɪŋeb bɪ gau ñɪmagɔ adɔ kalɪp ñɪlɔ, al pak lɪnabɔl. Nap bɪ gau urakɔm, ñɪ pai kale ke gau kalɪp al pak lɪlaŋ, a gɔm, kain gɪ dam bɪ manɔ nɪŋeb bɪ gau ñɪmagɔ adɔ kalɪp ñɪlɔ, al pak lɪnabɔl. Ñɪ pai gau urakɔm, nɪme nap bɪ kalɪp nɪŋlɔ, mulu lugɔ, kalɪp al pak lɪlaŋ, a gɔm, kain gɪ dam bɪ manɔ nɪŋeb bɪ gau ñɪmagɔ adɔ kalɪp ñɪlɔ, al pak lɪnabɔl. * 13 Yad lau adɔ mɪdeinabim u nɪŋɔm kalɪp mulu kal nɪŋnabɔl u pen kale nɪbi bɪ an an, klɔ gɪmim yɪp arɔ gagmim, cɪg gɪmim nɔp mɪdeinabim gau, ñɪn hain hagpin u aueinab, God kalɔp ud kamɪŋ yunab,” a ga. *

*Hainɔ nan naij yabɪ waiɔ lɪnab, a ga
(Mad 24:15-28; Luk 21:20-24)*

* 13:9: Mad 10:17-20 * 13:11: Luk 12:11-12 * 13:12: Mad 10:21 * 13:13: Mad 10:22; Jon 15:21

14 “Pen nan hil asi masi gep u, ka nipe aragep au am uraköl mideinab, niḡnabim u, kale niḡbi bi ram minöḡ Judia mideinabim gau, yiḡid piḡniḡ gi nö ilö gau armim. (Kale niḡbi bi manö i uri nöḡ amgö li niḡabim gau, manö il u rik niḡ aij gimim.) * 15 Niḡbi bi ram adö laḡ mideinabim gau, nan yad rimnap udnam, a gimim, ado gi ram raul aragmim. * 16 Niḡbi bi wög naböḡ gau ajeinabim gau, walij milö yad ap udnam, a gimim, ado gi ram aragmim. 17 Pen ḡin anibu, niḡbi ḡi mudun halö mideinaböl gau abe, niḡbi ḡi painaḡ ci ḡeinaböl gau abe, uḡham yabij piḡniḡ gi arnaböl. * 18 Nan ginab anibu, God nip sabe gimim, ram yigön göḡ ḡin u gagnim, a gimim. 19 Niḡhön ginig: God hadame dagol gau ram minöḡ gi la ḡin u riköm, mid damöm miḡi midpun ḡin i, nan naj anibu rö ap gaga; hainö gau u rö nöḡ nan naj anibu rö ap gagnab. * 20 Nan naj anibu pör giböp, niḡbi bi magöḡhalö um hakblap. Pen Bi Kub nipe niḡbi bi nipe udnab gau kalip gasi niḡöm, wasö gö me, nan naj anibu yöḡ magö ap ginab.

21 “ḡin anibu niḡbi bi rimnap kalöp hagnaböl, ‘Niḡim! Krais midöp i! Krais midöp daḡ!’ a ginaböl u pen niḡö hagaböl, a gimim, niḡagmim. 22 Niḡbi bi rimnap, God niḡbi bi nipe ke hag la gau kalip udun, a göm, piral hagöm hagnaböl, ‘Yad me Krais; yad me bi God manö hagep ap,’ a göm, nan gagep rö rimnap ginaböl. Pen God niḡbi bi

* 13:14: Dan 9:27; 11:31; 12:11 * 13:15: Luk 17:31 * 13:17: Luk 23:29 * 13:19: Dan 12:1 Rep 7:14

nipe ke hag la gau udagnaböl, wasö. * ²³ Anib u, niη aij g+mim. Nan nihön nihön hainö g+nab u, yad kalöp hagnö niηbim u me, niη aij göl gi m+daimim.

Jisas hainö ado gi aunab

(Mad 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴ “Pen miηör kub anib gau gi hakö niηöl gi, sidö u sib göm, rakin u mailö gagnab. ²⁵ Gap+ gau kumi kabö adö laη nibö pig ju lug auö niηöl gi, nan kumi kabö adö laη m+döp gau, gidan nibö gai nibö g+nab. * ²⁶ Niη an+bu, Bi Niη nipe pidöη ke yabił udöm, mailö aij unbö ke halö kumi bad an au auö niηöl gi, niηi bi niη niηnaböl. * ²⁷ Pen ejol nipe gau hag yuö ram m+nöη ke gau gau magöηhalö riηon riηon gau amöm, niηi bi nipe ke hag la gau uł göm niη daunaböl. *

Mab siηip linab

(Mad 24:32-35; Luk 21:29-33)

²⁸ Jisas haga, “Kale mab rauan gau niηnabim u, manö hagabin i niη aij g+nabim. Mab rauan gau siηip löm, pidöη gö niηöl gi, miηni sidö linig gab, a g+mim niηbim. ²⁹ Anib u rö, hainö nan hagpin gau gö niηöl gi, ‘Miηni söl m+döp, Jisas haga rö g+nig gab,’ a g+mim niηnabim. ³⁰ Yad hagabin u gasi niηöl gi m+daimim. Niηi bi miηni m+dpal gau r+mnab m+dlö niηöl gi, nan anib gau gi hakö, hainö umnaböl. ³¹ Kumi kabö adö laη abe, m+nöη naböη ił i abe ur g+nab; pen manö magö yad gau ur gagnab; pör pör nöp m+deinab.

* **13:22:** Rep 13:13 * **13:25:** Ais 13:10; Joe 2:10,31; 3:15; Rep 6:12-13 * **13:26:** Rep 1:7 * **13:27:** Mad 13:41; Mak 13:32

*Ñin mai aunabin u bi ap niŋagöp, a ga
(Mad 24:36-44; Luk 17:26-30,34-36)*

³² “Ñin mai aka magö mai aunabin u, niŋi bi riŋnap niŋagpal, ejol gau niŋagpal, yad u rö nöŋ niŋagpin; Bapi nöŋ niŋöb. ³³ Anib u me, ñin mai aunabin u niŋagpin rö, pör pör niŋ aij yabił göl gi miđaimim.

³⁴ “Aunabin ñin anibu, aiud hagniŋ gabin i rö. Bi kub ap ram niŋe u arö göm miŋan ap arniŋ göm, bi wög gep niŋe gau kalip wög adö ke ke hag löm, ‘Wög anig anig giŋimim,’ a göm, bi niŋe ajiŋ ił abad miđeinab u niŋ hagnab, ‘Niŋ aij yabił giŋimön miđaimön,’ a göm, arnab. ³⁵ Kale u rö nöŋ, magö mai bi ram nap niŋbö u aunab u niŋagpin rö, niŋ aij giŋimim miđaimim. Dugo magö u aunab aka, siŋbön aŋ kub yaŋ aunab aka, kiłakił wiñ alnab magö u aunab aka, hiłim halö aunab, a giŋimim, niŋagpin. * ³⁶ Kale hanbe niŋöl gi, yiŋid auniŋm rö löp u me, niŋ aij giŋimim miđaimim. ³⁷ Pen kalöp nöŋ hagagabin; niŋi bi gau magöŋhalö u rö nöŋ hagabin, niŋ aij giŋimim miđaimim!” a ga.

14

Jisas niŋ aigöl gun al pak lun, a göm, gasi u niŋla

(Mad 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Pen Juda kai Pasopa ñin kub u abe, Bred Yiŋ Halö Niŋagep ñin kub u abe yöp ñin miŋhöp nöŋ miđö niŋöl gi, bi God niŋ nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, Jisas niŋ aigöl gun, agamij ud siŋi lun, dam al pak lun,

* 13:35: Luk 12:38

a göm, anig gi gasi niŋla. ² Pen gasi ap niŋöm hagla, “Pasopa ñin i anig ginö, niŋi bi iru nöp gai i uraköm, pen pen göm, hanip gi naij ginaböl,” a göm, arö giŋla.

³ Jisas ram riŋig aglö Bedani amöm, Saimon ram u am asiköm, nan niŋeila. Bi Saimon anibu, nöd wös hapeb la u, Jisas gö, kamiŋ la. Pen nan niŋlö niŋöl gi, niŋi ap wel haŋiŋ aij auep mani kub raubal u, barol halö dapöm, aŋ au pa jö göm, Jisas nip nabic adö laŋ hoŋ ga. * ⁴⁻⁵ Hoŋ gö, bi mideila anib gau, rimnap niŋlö, hibur kalip u naij gö, kale ke hagla, “Wel anibu sikim göm, mi aŋi ap bi ap wög göm mani udnab rö u udöm me, niŋi bi nan midagöp gau kalip ñeb u pen niŋön ginig anig göl yiŋariŋ hoŋ göp?” ö giŋla. Anig hagöm, niŋi anibu nip hag jula.

⁶ Anig hageila, Jisas kalip haga, “Niŋön ginig anig hagabim? Nip arö gim! Yip göp anibu, gi aij yabiŋ göp. ⁷ Niŋi bi nan midagöp gau, kale aip pör nöp mideinabim rö, ñin rimnap kalip nan niŋig, niŋnabim. Pen yad aip pör midageinabun. * ⁸ Niŋi anibi, nan nipe gep rö u, göp. Umnö, wel haŋiŋ aij auep u li ñöm rigöl ginaböl rö, yip nöd li ñab. * ⁹ Anib u, yad kalöp niŋö hagabin, hainö manö aij yad u ram münöŋ gau gau magöŋhalö hag niŋlö arö niŋöl gi, nipe göp anibu halö haglö, kale niŋi anibi nip gasi hauŋ gagnaböl,” a ga.

*Judas, Jisas nip al pak liŋaŋ, a göm, mumug ga
(Mad 26:14-16; Luk 22:3-6)*

* **14:3:** Luk 7:37-38 * **14:7:** Dud 15:11 * **14:8:** Jon 19:40

¹⁰ Pen Jisas bi nipe ap Judas Iskariod, Jisas nip mumug ginam a göm, bi God nip nan sabe gep bi kub gau ara. ¹¹ Bi God nip nan sabe gep bi kub anib gau, mumug ga anibu niñöm, aij gö, hagla, “Nöp mani rımnap ñınabun,” a gıla. Hageila me, Judas, “Aigöl gem hagnö, kale apöm Jisas nip ud aröl,” a göm, gasi u ułhai niñ mıdeia.

Pasopa ñın u mıñi, a göm, nan ñınla
(*Mad 17:17-25; Luk 22:7-14,21-23; Jon 13:21-30*)

¹² Bred Yis Halö Niñagep ñın kub u auö, Pasopa kaj sipsip pi pak sabe gi niñeb ñın u, Jisas bi nipe gau nip hag niñöm hagla, “Nan hon niñnabun u, migan mai gi jin gun?” ö gıla. * ¹³ Hageila, Jisas bi nipe mihöp hag yuöm haga, “Kale daun kub u ammil niñnabil, bi ap ñig mil dap areinab; nip nable pakmil aip armil. ¹⁴ Bi anibu amöm ram raul arainim, kale mihöñ bi ram anibu nap nibö u nip hag niñmil hagnil, ‘Manö hag ñeb bi hagnö, ‘Bi yad gau aip Pasopa nan niñnabun raul migan mai?’ ö göp,’ a gimil. ¹⁵ Kale hag niñlö, nipe kale dam ram adö lan, nan gau magöñhalö midöp raul migan kub u yamnab. Yamö, nan niñnabun u raul migan anibu gi jin gaimil,” a ga.

¹⁶ Jisas kalip mihöñ anig hag yuö, daun kub u ammil niñlö, Jisas haga rö nöp mıdeia. Niñmil, Pasopa nan niñnig gıla u, gi jin gılö.

¹⁷ Dugo magö u, Jisas bi nipe rımnap aip amjaköm, ¹⁸ nan niñöl gi haga, “Yad kalöp niñö hagabin, bi yad aip nan jim ñöl niñnabun aui nöp,

* **14:12:** Eks 12:6

bi ap, yip al pak lilaŋ, a göm, yip mumug gɪnab,” a ga.*

¹⁹ Anig hagö, bi nipe gau mög gö, gasi miŋör niŋöl göm, niŋ añi añi hag niŋöl gi hagla, “Ne yip hagabön aka?” gila. ²⁰ Hageila, Jisas haga, “Kale bi yad unbö miŋgan laŋ miŋdpim u, bi ap anig gɪnab. Bi aniŋbu me, yad aip nan kiŋaŋ añi jim ñöl niŋabul i. ²¹ Yad Bi Ñi nipe, God Manö kali kliŋ riŋköm hagla rö nöŋ umnabin u pen bi yip al pak lilaŋ, a göm, mumug gɪnab u, niŋ mög niŋabin. Nipe ilön kub udnab u me, niŋ yag dauagblap u aij,” a ga.

Jisas bi nipe gau kalip bred wain ña

(Mad 26:26-30; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25)

²² Nan niŋöl gi, Jisas bred u udöm, God niŋ aij, a göm, ud jö göm, bi nipe gau kalip ñöl gi haga, “Ud niŋim! U hañ romaŋ yad,” a ga.

²³ Pen niŋ wain kap u, u rö nöŋ udöm, God niŋ aij, a göm, bi nipe gau kalip ñö, magöŋhalö niŋlö niŋöl gi, haga, ²⁴ “Niŋ i, hagape yad. Hagape yad hoŋ gi lugnab u me, God manö niŋö hag la rö, niŋbi bi iru nöŋ nipe aip ud diŋ ñinab,” a ga.

* ²⁵ Anig hagöm haga, “Yad kalöp niŋö hagabin, miŋi niŋ i riŋköm niŋ wain niŋagnabin. Yiŋariŋ nöŋ miŋdnö miŋdnö, God niŋbi bi udöm kumi kabö adö laŋ au abad miŋdeinab niŋ u nöŋ, niŋ wain kauyaŋ niŋnabin,” a ga. ²⁶ Anig hagöm, bi nipe gau aip God niŋ sabe gep kiŋmap ap hagöm, Olip Dum arla.

* **14:18:** Sam 41:9 * **14:24:** Eks 24:8; Sek 9:11; Jer 31:31-34; 1Ko 10:16; Hib 9:20

Jisas Pida nɪp haga, “Yad Jisas nɪp nɪɲagpin,’ a gɪnabön,” a ga

(Mad 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

²⁷ Jisas bɪ nɪpe gau kalɪp haga, “God Manö u kalɪ kliñ rɪköm hagla, ‘God nɪpe haga, “Yad bɪ kaj sipsip mukep u nɪp pak lɪnö, kaj sipsip gau pɪñɪɲ gɪ ke ke arnaböl,” a ga,’ a gɪla. Anɪb u rö, mɪdö mɪdö kale magöɲhalö yɪp arö gɪmim, pɪñɪɲ gɪ arnabim. ²⁸ Pen yad umem, urakem ram mɪnönj Galili arnö, kale hain nɪnabim,” a ga. * ²⁹ Anɪg hageia, Pida haga, “Bɪ rɪmnap nöp arö göl rö löp u pen yad nöp arö gagnabin, wasö,” ga. ³⁰ Hageia, Jisas haga, “Yad nöp nɪɲö hagabin, mɪñi ñɪn i nöp, sɪbön aɲ yaɲ kɪlakɪt wɪñ mɪhöp alagnab magö u, ‘Yad Jisas nɪp nɪɲagpin,’ a gɪmön, ij mɪhau nɪgan wai ñɪnabön,” a ga.

³¹ Hageia, Pida manö klö yabɪt hagöm haga, “Yɪp nöp aip al pak lɪnɪg, al pak löl u pen yad Jisas nɪp nɪɲagpin, a gem, hagagnabin,” a ga. Jisas bɪ nɪpe gau magöɲhalö, Pida haga rö nöp hagla. *

Jisas God nɪp sabe gɪ mɪdeia

(Mad 26:36-46; Luk 22:39-46)

³² Jisas bɪ nɪpe gau aip mab wög adɪɲ Gedsemani amöm kalɪp haga, “Kale aui asɪk mɪdaimim; yad am sabe gɪnɪg arabin,” a ga. * ³³ Anɪg hagöm, Pida, Jems, Jon kalɪp uɪ gɪ damöm, gasɪ mɪlö löl gɪ haga, ³⁴ “Mɪdmagö yad u ilön gɪ dam lugöp u, umnam rö löp. Kale ɪt i mɪdmim, nɪɲ mɪdaimim,” a ga. * ³⁵ Anɪg hagöm, kalɪp au hag

* **14:28:** Mad 28:16; Mak 16:7 * **14:31:** Jon 11:16 * **14:32:** Jon 18:1
* **14:34:** Jon 12:27

löm, nipe yöp söl an+bu au amöm, m+nöŋ naböŋ yaŋ lug paköm, ilön kub udnig geia an+bu, Nap nipe wasö ginim aka wasö gagnim, a göm, sabe göl gi m+deia. ³⁶ Nap n+p sabe göm haga, “Bapi, ne nan gau magöŋhalö gep u nöp m+idöp. Nan y+p ginig gab u, yad m+ŋör kub m+idöp. Ne yau a gimön, y+p unbö gagnim. Pen nan y+p n+hön ginig gainim u, gasi yad n+ŋnam rö gagmön, gasi ne ke n+ŋban adö u nöp y+p gimön,” a ga. *

³⁷ Hagöm, ado gi bi nipe m+hau n+gan m+deila au apöm n+ŋa, kale böŋ nöp hon han arla. An+bu u, nipe Pida n+p haga, “Saimon, ai ginig gimön hon hanabön? Yöp magö ap n+ŋ m+idaimön rö lagöp ar?” a ga. ³⁸ Anig hagöm, bi nipe gau kal+p haga, “Hon nan naij gun rö löp, a gimim, n+ŋ aij gimim, God n+p sabe göl gi m+idaimim. Gasi kale u gimim rö löp u pen hañ roman kale iru maru göp,” a ga. ³⁹ Anig hagöm, kauyaŋ ado gi amöm, Nap n+p nöd sabe ga rö, kauyaŋ sabe ga. ⁴⁰ Pen kauyaŋ ado gi apöm n+ŋa, bi nipe gau böŋ nöp hon kal auö han arla. N+ŋöm, kal+p haga, “Kale hon hanabim ar?” a ga. Hagö, ana udöm, pen hagöl rö laga.

⁴¹ Pen Jisas g+sön amöm, ado gi apöm kauyaŋ hon haneila u n+ŋöm haga, “Kale y+har+ŋ han m+dpim ar? Me aij! Bi game, n+ŋim! Bi ap apöm, Bi Ni nipe kain göm, bi nan si nan naij g+päl gau kal+p n+ŋig gab. ⁴² Urakpe arun! N+ŋim! Bi y+p kain göp auab i,” a ga.

Jisas n+p ud sisi lila

(Mad 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

* **14:36:** Mak 10:38; Jon 6:38

⁴³ Jisas kalip manö anıbu hagö niñöl gi, magö anıbu nöp, bi nıpe unbö mıgan lañ ap, Judas, bi iru nöp dapöm apjaka. Bi anıb gau, bi God nıp nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb gau abe, bi manö ud asıkep gau abe, hag yulö aula. Kale ru mlö kíd rımnap udöm, ur pakep rımnap udöm, aula. ⁴⁴ Judas nöd kalip hag löm haga, “Yad bi ap nıp am hag wıhai udem, ud bom haluem, mulu ñıñeinam u, bi u me, a gımim, nıp ud sısı limim, ud arim,” a ga.

⁴⁵ Judas anıg hagöm, Jisas mıdeia au amjaköm, “Manö hag ñeb bi,” a göm, nıp ud bom haluö niñöl gi, ⁴⁶ bi rımnap apöm, Jisas nıp ud sısı lıla.

⁴⁷ Jisas ud sısı lılö niñöl gi, Jisas bi nıpe ap uraköm, ru mlö kíd nıpe u ud tıp gi udöm, bi God nıp nan sabe gep bi kub yabıtı u wög nıp gi ñımıdöp bi u, nıp rımıd böñ lap u böñ nöp rıb ajañ al yua.

⁴⁸ Pen Jisas bi nıp ud sısı lıla gau kalip haga, “Ru mlö kíd udmim, ur pakep udmim, yıp nan si udep bi ap a gımim auabim aka? ⁴⁹ Yad pör pör God sabe gep ram u amem, kale aıp mıdem, nıbi bi gau kalip manö hag ñımıdin u pen yıp ud sısı lagpe. Pen uri kale God Manö u kalı kılın rıköm hagla rö nöp gabim,” a ga. * ⁵⁰ Pen magö anıbu nöp, Jisas bi nıpe gau magöñhalö nıp arö göm pıñıñ gi aram hakla. ⁵¹ Bi praj ap, waıtıj mlöbö ap nöp yımöm, Jisas nıp ud areila u hain arö, nıp abe ud sısı lun, a gılö, ⁵² pırık areia, waıtıj bad nıpe u ud ju udlö, nıpe magö nöp pırık ara.

* **14:49:** Luk 19:47; 21:37; Jon 18:20

Jisas nɪp manö kub hagla
(Mad 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

⁵³ Jisas nɪp dam, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪɫ ram u arla. Ud areila, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau löm, bɪ manö ud asɪkep gau löm, bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau löm, ap ram anɪbu magum gɪla. ⁵⁴ Pida pen hapi hapi nɪɲ damöm, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪɫ ram nɪpe u amjaköm, bɪ ram anɪbu wög gɪmɪdal gau aɪp asɪköm, mab mali mɪdeila. ⁵⁵ Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, Juda Kansol kub bɪ gau magöɲhalö abe, Jisas gɪ ajmɪdöp manö ɪɫ ap udun, nɪp al pak lun, a gɪ nɪɲ wasö nɪɲla. ⁵⁶ Nɪbi bɪ iru nöp daulö, Jisas nɪp manö pɪral adö rɪmnap hagla u pen manö hagla u adɪp adɪp hagagla. Ke ke haglö, manö ɪɫ rɪmnap nɪɲagla. ⁵⁷ Pen rɪmnap uraköm, pɪral hagöm, hagla, ⁵⁸ “Hon nɪɲ mɪdno, nɪpe haga, ‘God sabe gep ram, ñɪmagö udöm gɪla i, rɪb waɫ gɪ yuem, ñɪn mɪhau nɪganɲ u, kauyanɲ gɪnabin. Ñɪmagö udöm gɪpal rö u gagnabin; ram anɪbu ke yabɪɫ ap gɪnabin,’ a göp,” a gɪla. *
⁵⁹ Manö hagla anɪbu u rö nöp adɪp adɪp hagagla; ke ke hagla.

⁶⁰ Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪɫ u uraköm, Jisas nɪp haga, “Manö nöp hagaböl u, ne manö pen ap hagagnabön ar?” a ga. ⁶¹ Hagö, Jisas manö ap pen hagagö, kauyanɲ hag nɪɲöm haga, “Ne me Mesaia u, Bɪ Kub aij u Ñɪ nɪpe aka?” ga. ⁶² Hageia, Jisas haga, “Yau me. Me yad nöp. Yad, Bɪ Ñɪ nɪpe, Bɪ Kub klö ke yabɪɫ ñɪmagö yɪjg kɪd

* **14:58:** Jon 2:19-21

lau adö asik mid arö gem, kumi kabö adö laŋ au nibö kumi bad aŋ aŋ lem aueinabin, niŋnabim,” a ga.

⁶³⁻⁶⁴ Jisas anig hagö, bi God nip nan sabe gep bi kub yabił u, wałij nipe gau ke ud biłiłi göl gi haga, “Nipe God hib nipe u rił juajip u niŋnim! Anib u, niıi bi riłnap hag niŋagun. Nipe gi naij göp u waiö hagöp me u. Anib u, kale niłhön gasi niŋnabim?” ö ga. Hagö, bi kub gau magöŋhalö uraköm, hagla, “Bi anig göl hagöp anıbu, nip al pak lep,” a gıla. * ⁶⁵ Anig hagöm, bi riłnap Jisas nip kiınu alöm, wałij bad ap ud amgö nip u paıu gi niöm, nip paköl gi hagla, “Ne ke niŋmön, hanip hagö, niŋun, nöp an pakab?” ö gıla. God sabe gep ram bi polisman gau, u rö nöp nip miınu magö nöp pakla.

*Pida haga, “Yad Jisas nip niŋagpin,” a ga
(Mad 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)*

⁶⁶ Pida am asika au nöp midö niŋöl gi, niıi praj ap, bi God nip nan sabe gep bi kub yabił u nip wög gi niımidöp ap apjaköm, ⁶⁷ Pida mab run naböŋ mideia au niŋöm, haga, “Ne u rö nöp Jisas bi Nasared nibö u aip ajmidan,” a ga. ⁶⁸ Hageia, Pida haga, “Ne niłhön hagabön? Manö hagabön u yad niŋagpin,” a ga. Anig hagöm, hön yaŋ arö niŋöl gi, kiłakił wiıı ala. ⁶⁹ Niıi praj anıbu nöp, Pida nip kauyaŋ niŋöm, niıi bi mideila gau kalip haga, “Bi i bi nipe ap,” a ga. ⁷⁰ Hageia, Pida kauyaŋ wasö ga.

* **14:63-64:** Lep 24:16; Jon 19:7

Yöp magö ap midöm, nibi bi urak mideila anib gau, Pida nip kauyan hagla, “Ne u rö nöp ram minön Galili nibö u me, hon ninbun ne abe bi nipe ap,” a gila. ⁷¹ Hageila, Pida haga, “Bi Kub nin midöp; piral hagnö, yip al pak linim. Pen ninjö yabit hagabin! Bi anig hagabim u yad ninagpin yabit!” a ga. ⁷² Anig hagö ninöl gi, kikatit u kauyan wiñ ala. Wiñ alö, Pida Jisas nöd haga, “Kikatit wiñ mihöp alagnab magö u, ‘Yad Jisas nip ninagpin,’ a gimön, ij mihau nigan wai ñinabön,” a ga manö u ninjö, mög gö, mitönj kub ga.

15

Jisas nip dam Pailod mideia ud arla (Mad 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

¹ Hilim halö, bi God nip nan sabe gep bi kub gau löm, bi lo manö hag ñeb bi gau löm, bi manö ud asikep gau löm, Juda Kansol bi kub gau magöñhalö löm, magöñhalö manö hag gum göm, Jisas nip nagit löm, dam gapman bi kub Pailod mideia u ud arla. * ² Dam arlö, Pailod Jisas nip haga, “Ne Juda nibi bi kin kale u aka?” ga. Hageia, Jisas haga, “Me ne hagpan me u,” a ga.

³ Bi God nip nan sabe gep bi kub gau Jisas manö kub hagöm manö ke ke iru nöp hagla. ⁴ Anig gö, Pailod Jisas nip haga, “Nöp manö iru hagaböl u, ne pen manö rimnap hagagnabön ar?” a ga. ⁵ Hagö, Jisas pen manö hagagö, Pailod gasi iru yabit nöp nija. *

* **15:1:** Luk 22:66 * **15:5:** Ais 53:7; Mak 14:61

Juda nibi bi gau hagla, "Jisas nip mab ba laŋ al pak limön!" a gila

(Mad 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39–19:16)

⁶ Pen Juda kai Pasopa ñin kub u auö, pör am Rom gapman bi kub Pailod nip hag niŋlö, kalip bi nagiman kale hag niŋmidal bi u nöp yiŋariŋ hag höŋ yumidöp. ⁷ Pen ñin anibu, bi ap hib nipe Barabas nibi bi rimnap ugalöm, Rom gapman aip pen pen göm, wip al pak lila rö, kalip nagilö mideila. ⁸ Nibi bi gau ap magum göm, Pailod nip bi nagiman pör hag niŋmidal rö hag niŋlö, ⁹ Pailod kalip haga, "Juda kiŋ kub kale u, kalöp hubik yunam aka?" ga. ¹⁰ Nihön giŋg: Pailod nipe ke niŋa, bi God nip nan sabe gep bi kub gau, Jisas nip yiŋariŋ mulu kal niŋla rö, nip dap ñila. ¹¹ Pen bi God nip nan sabe gep bi kub gau, nibi bi gau kalip hagla, "Pailod nip hagpe, Jisas wasö, Barabas nip hubik yunim," a gila. Anig giŋlö, nibi bi gau Pailod nip hagla, "Barabas nip hanip hubik yumön," a gila. * ¹² Anig hageila, Pailod haga, "Anig hagpim u, pen bi anibi kale Juda kiŋ hon a giŋpim u, nip nihön giŋnam?" ö ga. ¹³ Hagö, kale manö bätö göm hagla, "Nip mab ba laŋ al pak limön!" a gila. ¹⁴ Hageila, Pailod haga, "Nipe nihön gi naij gö, anig giŋnam?" ö ga. Anig hageia pen kale bätö yabiŋ göm hagla, "Mab ba laŋ al pak limön! Mab ba laŋ al pak limön!" a gila.

¹⁵ Pen Pailod, manö ktö hagla anibu udöm, nibi bi gau kalip aij gaŋ, a göm, Barabas nip yiŋariŋ hag yuöm, bi nipe rimnap kalip hagö, Jisas nip

* **15:11:** Ap 3:13-14

nagî lôm, mîñu magö pakla. Jisas nîp pak pîs gîlö nîñöl gî, Pailod haga, “Nîp dam mab ba laŋ al pak lîmim,” a ga.

*Ami bî gau Jisas nîp hag jula
(Mad 27:27-31; Jon 19:2-3)*

¹⁶ Ami bî gau, Jisas nîp dam gapna Pailod ram kub nîpe u amöm, bî yam kale rîmnap kalîp wiñ allö aueila, ¹⁷ waŋj aŋî mîlöbö ap, gapman bî kub gau rol gî mîdmîdal rö Jisas nîp rîm ñöm, nan kalî kalî halö rîmnap rîk dapöm, kiŋ rol gîpal usajîl bad rö ap göm, nîp nabîc cög adö laŋ rol gî ñîla. ¹⁸ Rol gî ñöm, Jisas nîp aŋeb aŋeb ñöl göm hagla, “Ne Juda kiŋ kub pör nöp mîdmön!” a gîla.

¹⁹ Anîg hagöm, ur udöm, nabîc nîpe paköm, nîp kîñu al ñîla. Mîdeia söl au kugom yîmöm, kale kiŋ nîp gîmîdal rö, nîp ubör yîhön gîla. ²⁰ Nîp anîg göl hag juöm, waŋj aŋî mîlöbö nîp rîm ñîla u ud ju yuöm, waŋj nîpe ke u yîm ñöm, mab ba laŋ al pak lînîg ud arla.

*Jisas nîp mab ba laŋ al pak lîla
(Mad 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)*

²¹ Kale aŋ au amöl gî, Aleksada Rupas madöl mîhau nap kale Saimon, Sairini daun nîbö bî u, gau gî ajöm, apöm Jerusalem anîg areia u, nîp nable paköm, klö göm, hagla, “Jisas mab kros u ud kag gîmön ud aru!” a gîlö, udöm kalîp aip ara. * ²² Anîg göl amöm, Jisas nîp dam ram mînön au manö yöl hib Golgoda a gîmîdal ka au amjakla. Golgoda manö ît u “Wip Nabîc Cög Ij.”

²³ Amjaköm, nîp ñîg wain ap udöm, marasîn mö

* **15:21:** Ro 16:13

a gımıdal rımnap ud bıg ado malo göm, Jisas nıp ñıla pen ñınaga. ²⁴ Jisas nıp mab ba laŋ al pak löm, wałıj nıp gau udöm, nıme lı ke ke udnıg, sadu rö göl göm udla. *

²⁵ Sıdö hılım halö lım gı yuöm yöp audık galık aua magö u, Jisas nıp mab ba laŋ cıpıt pak lıla. ²⁶ Cıpıt pak löm, nıhön gınıg al pak lıla manö u, mab kros ba adö laŋ kalı kılın rıkla:

JUDA KAI KIN KALE ME I.

²⁷ Mañ anıbu, bı nan si udep mıhöp u rö nöp al pak lıla, ap mab böŋ lap, ap mab böŋ lap. ²⁸ Gıla anıbu, God Manö u kalı kılın rıköm, gınaböl a gıla rö nöp gıla. Manö anıbu kalı kılın rıköm hagla, “Nıp nınlö, bı nan naij gep ap rö lınab,” a gıla. *

²⁹ Nıbi bı gau ap ran ap lugöl gı, Jisas nıp nınöm, nabıc gor mar göm, nıp hag juöm hagla, “Ne, ‘God sabe gep ram u rıb wał gem, ñın mıhöp nıgaŋ kauyaŋ gı lınabin,’ a gına u, ³⁰ mıñı ne ke gımön, kamın arö, hon nınun,” a gıla.

³¹ Bı God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, bı lo manö hag ñeb bı gau abe, Jisas nıp u rö nöp hag juöm, kalıp ke nöp pen hagö pen hagö göm hagla, “Nıbi bı rımnap kalıp gajıp kamın arbal u pen uri nıp ke gö kamın arnım rö lagöp. ³² Nıpe pör hagöp, ‘Isrel nıbi bı Mesaia mıdpin, Isrel Kın mıdpin,’ a göp rö, mıñı nıp au laŋ cıpıt pak lıbal u, nıpe ke u rö nöp urak aui auö nınun nınö hagöp, a gun, nıp nın udnabun,” a gıla. Pen bı Jisas aıp al pak lıla mıhau Jisas nıp u rö nöp hag julö.

* **15:24:** Sam 22:18 * **15:28:** Ais 53:12 * **15:29:** Sam 22:7; 109:25; Mak 14:58

*Jisas uma**(Mad 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)*

³³ Sîdö an aulik aua magö u, sibön göm, mid damöm, sîdö gamiŋ ga magö u kauyaŋ mailö ga.

³⁴ Mailö gö niŋöl gi, Jisas meg miŋan dap ranöm, wiñ al hagöm haga, “Eloi, Eloi, lama sabakdani?” ö ga. Hîbru manö haga anibu manö iŋ u, “God yad. God yad. Yip ai giŋig arö giŋpan?” * ³⁵ Hagö, niŋi bi söl anib au mideila gau niŋöm hagla, “Niŋim! Ilaija niŋ wiñ alab,” a giŋla.

³⁶ Pen bi ap nan hain auebö rö bad ap udöm, niŋ wain mani pro raubal miŋan yaŋ rauöm, Jisas niŋ niŋnö niŋaŋ, a göm, gamiŋ milö ap ud abös alöm, mideila adö laŋ niŋöl gi, haga, “Hon niŋ midno, Ilaija apöm, niŋ ud asik dam miŋnöŋ iŋ yaŋ linab aka?” ga. *

³⁷ Aniŋ hagöm, niŋ midlö niŋöl gi, Jisas wiñ kub alöm, uma. ³⁸ Magö anibu nöŋ, waŋiŋ milö kub God sabe gep ram magö raul miŋan yaŋ ajöŋ piŋ giŋla u, an u pa biŋiŋi göm, ke ke lap lap aram miŋan hiik mideila.

³⁹ Bi ami gau abad midmidöp bi kub u, mab kros ba an aui adö au giŋlaŋ mideila u, Jisas aniŋ hagöm uma u niŋöm, nan niŋhön niŋhön ga gau niŋöm, haga, “Niŋö hagpal! Bi anibi God Niŋ niŋe yabiŋ!” a ga.

⁴⁰⁻⁴¹ Niŋi iru nöŋ Jisas aip Jerusalem aula gau, apöm goŋ au mideila. An anibu, niŋi miŋhau niŋan Jisas niŋ wög pro pro riŋnap gi niŋmidal ram miŋnöŋ Galili. Niŋi Maria miŋhöp midailö; niŋi hib alog anib miŋhau, ap Magdala daun niŋbö, ap Jems

* 15:34: Sam 22:1 * 15:36: Sam 69:21

Josep madöl mihau nime kale u. Nibi ap hib nipe Salomi. Nibi anib gau magöñhalö niñ midlö niñöl gi, Jisas uma. *

Josep nipe Jisas hañ roman kabö migan au rigöl ga

(Mad 27:57-61; Luk 23:50-55; Jon 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Josep bi Arimadia daun nibö, Juda Kansol kub bi gep ap, God nibi bi udöm abad mideinab ñin anibu abad midmidöp. Bi anibu, rol God nip sabe gep ñin u, a göm, nan gi jin geia. Jisas uma u niñöm, ram söl dugnig gab, a göm, miñi wip he ud asik dam rigöl ginam, a göm, piñiñ gaga; Pailod mideia u amöm, hag niña. ⁴⁴ Hag niñö, Pailod, Jisas hadö uma manö u niñöm, pa giñ göm, bi ami bi abad midmidöp bi kub u nip wiñ alö, aueia, hag niña. ⁴⁵ Hag niñeia haga, “Midönöp umöb,” a ga. Anig hagö, Pailod Josep nip haga, “Yau. Wip dam rigöl gimön,” a ga.

⁴⁶ Hagö, Josep wañj rud kub ap rauöm, am wip he ud asik dap lugöm, wañj u ud magöñhalö wam wam göm, dam kabö migan gisön nibö nöp lu lila kabö migan u rigöl ga. Rigöl göm, kabö halai kub ap ud gau ga gi damöm, wip rigöl ajön u piñ ga.

⁴⁷ Maria Magdala aip, Maria Josep nime u aip, niñ midlö niñöl gi, wip rigöl gila.

16

Jisas uraka

(Mad 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ Juda God nip sabe gep ñin kale u ap padiö, Maria Magdala u, Maria Jems nime u, nibi Salomi

* **15:40-41:** Luk 8:2-3

u, wip he u wel li ñun, a göm, am wel haññ aij auerp rímnap rau dap lîlö hana.

² Ruö Sade ñin u, sib halö uraköm, wip ríngöl gíla u areila. ³ Adan añ au aramöl gi hagla, “Kabö kub wip ríngöl ajöñ pak pít gíla u, an ud kílíli gi goł gau yunab?” ö gíla. ⁴ Anig hagöm, amjaköm, nññla, kabö kub wip ríngöl ajöñ pak pít gíla aníbu, hadö líli gi am goł au mideia. ⁵ Nññöm, migan aníbu hiikíd amöm nññla, bi praj waññ rud mîlöbö yíma ap, ñimago yijig lau adö asik mideia. Nip nññöm pñññ gíla. ⁶ Pñññ geila, kalip haga, “Pñññ gagmim. Yad nññbin, kale Jisas bi Nasared nîbö, mab ba lañ al pak lîla u nip nñññg auabim. Pen nññim! Nipe aui mîdagöp. Nipe mîdö nöp uraköm aröp. Nip ríngöl gíla ka u nöp mîdöp aui ap nññim. ⁷ Pen yññíd ammil, bi nipe gau Pida aip hagmil, ‘Jisas nipe nöd amöm Galili mîdeinab. Nipe ke kalöp nöd haga rö, kale am nipe nññnabim aníbu gau,’ a gímil,” a ga. *

⁸ Anig hagö, nîbi gau anñññ gö, ñññ ma gíl gíl göm, wip ríngöl höñ amöm arö göm, gi dö gi arla. Pñññ gíla nññöm nîbi bi rímnap kalip manö aníbu hag ñagla.

*Maria Magdala Jisas nip nñña
(Mad 28:9-10; Jon 20:11-18)*

⁹ Jisas umöm, ñññ waññgnîbö u uraköm, nöd yabít amöm, Maria Magdala mîdeia au waiö lö, nip nñña. Pen nîbi aníbu nip nöd kñññki aiön pi unbö mudun jññ u abañ al mîdeia nññöm Jisas hag höñ yua. ¹⁰⁻¹¹ Nipe Jisas nip nññöm, am bi nipe

* **16:7:** Mad 26:32; Mak 14:28

gau mi+ṭōṅ gi mi+deila aṅ au amöm, Jisas kamiṅ mi+döp niṅ niṅbin, a gö, kale böṅ nöṅ umöb, a göm, manö niṅ u udagla.

*Jisas bi niṅpe miḥau adan aṅ au ammil niṅ niṅlö
(Luk 24:13-15)*

¹² Hainö pen, Jisas bi niṅpe miḥöp ram mi+nöṅ miḡan ap gi ajailö, Jisas bi unbö ke rö löm apöm, adan aṅ au waiö lö, niṅ niṅmil, ¹³ am bi niṅpe ri+mnap kalip hag niṅlö u pen, niṅjö hagabil, a göm, manö kale udagla.

*Manö aij yad u niḥi bi gau kalip hag niḥimim, a
ga
(Mad 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Ap
1:6-8)*

¹⁴ Hainö mañ ap me, Jisas bi niṅpe unbö agip laṅ u nan niṅjeila aṅ au waiö löm, kalip hag göl gi haga, “Yad uraknö, niḥi bi ri+mnap yip waiö niṅjöṅ, apöm kalöp hag niṅlö, niḥön giḡḡḡ piral haggal, urakagöp, a giḡmim, niṅbim?” ö ga. *

¹⁵ Anig hagöm, kalip haga, “Kale manö aij yad u dam ram mi+nöṅ gau gau magöṅhalö ammim, niḥi bi gau magöṅhalö hag niḥimim. * ¹⁶ Niḥi bi an an, manö aij yad anibu niṅ udöm, niḡḡḡ paknaböl gau, kamiṅ arnaböl. Pen niḥi bi an an niṅ udagnaböl gau, God kalip manö kub hagö ilön udnaböl. *

¹⁷ “Niḥi bi manö yip niṅjöṅ, ‘Niṅjö hagöp,’ a göm, niṅ udnaböl gau, nan gagep rö giḡnaböl. Kiḡjaki aiön pi nan gau niḥi bi kalip aban alnab gau, hib yad u hagöm, hag höṅ yunaböl. Manö yabiḡ kale u arö göm, manö giḡsön niḥö adö ap

* **16:14:** 1Ko 15:5 * **16:15:** Ap 1:8 * **16:16:** Ap 2:38

ke hagnaböl. * 18 Re gadgoł nıbi bı hauöp gau ud nıñlö, nan ap gö umagnaböl. Nan naj nıbi bı ñıñöm umbal gau rımnap ñıñlö, nan ap gö umagnaböl. Pen nıbi bı nan gınab gau, kalıp ñımagö lılo, kamıñ lınab,” a ga. *

God Jisas nıp udöm ram mınöñ nıpe kumi kabö adö lañ au ud ara

(Luk 24:50-53; Ap 1:9-11)

19 Bı Kub Jisas manö anıbu kalıp hag pıs gö nıñöl gı, God nıp udöm, ram mınöñ nıpe kumi kabö adö lañ au ud ara. Ud arö, God ñımagö yıjg nıp lau adö asıka. *

20 Pen bı nıpe gau amöm, Krais manö aij u ram mınöñ gau gau magöñhalö hag ñılo arö nıñöl gı, Bı Kub, manö aij yad nıñö lınım, a göm, kalıp aip mıdöm, klö ñö, nan gagep rö gau gıla. *

* **16:17:** Ap 2:4; 8:7 * **16:18:** Luk 10:19; Ap 28:3-6 * **16:19:**
Ap 1:9-11; 2:33-34 * **16:20:** Ap 14:3; Hib 2:3-4

Manö Kamɨŋ
The New Testament in the Kobon Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Kobon long Niugini

Copyright © 2005 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kobon

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

3850151d-322e-5e07-a069-b89a616a091d